

I. IVADAS

Įvaikinimo tarnyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau vadinama - Įvaikinimo tarnyba) yra viešojo administravimo įstaiga, vykdanči įstatymų ir kitų teisės aktų jai pavestas įvaikinimo srities funkcijas. Ji veikia kaip valstybinė įvaikinimo institucija, kurios paskirtis – organizuoti nacionalinį ir tarpvalstybinį įvaikinimą, koordinuoti savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnybų darbą įvaikinimo srityje bei ginti įvaikinamų vaikų teises ir teisėtus jų interesus.

Vaikui turi būti užtikrintas psichologinis, materialinis saugumas, saugi, jo amžiaus tarpsnį atitinkanti edukacinė aplinka, kurioje jis užaugtų sveika, intelektualiai, dorovinga bei tvirta asmenybė. Tokios sąlygos gali būti sudarytos tik šeimos aplinkoje. Vaikui, netekusiam šeimos ir likusiam be tėvų globos, įvaikinimas yra galimybė augti šeimoje. Įvaikinimo tikslas – apsaugoti be tėvų globos likusio vaiko interesus. Beglobiui vaikui įvaikinimas suteikia galimybę augti meilės ir supratimo atmosferoje, o įtėviams – patenkinti tėvystės jausmus arba tiesiog pasidalinti savo jaukais namais ir širdies šiluma su vaiku, netekusiu šių gyvenimo džiaugsmų.

II. TEISĖS AKTŲ, REGLAMENTUOJANČIŲ IVAIKINIMĄ, PASIKEITIMAI

Ataskaitiniu laikotarpiu pasikeitė tik vienas teisės aktas, reglamentuojantis įvaikinimo procedūras, tai – Lietuvos Respublikos Civilinio proceso kodeksas (toliau tekste – CPK) (Žin., 2002, Nr.36-1340). CPK XXIX skyrius reglamentuoja bylų dėl įvaikinimo nagrinėjimo tvarką. Visos šio skyriaus nuostatos iš esmės nesiskiria nuo 2001-06-21 Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymo, kuris įsigaliojo nuo 2001-07-01 (tuo pat metu kaip ir Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas). Įsigaliojęs CPK įtvirtino šiuos pasikeitimus bylose dėl įvaikinimo:

1. pagal anksčiau galiojusį LR CPK teismo sprendimas dėl įvaikinimo įsigaliodavo po 14 dienų. 2003 m. sausio 1 d. įsigaliojusioje CPK 279 str. 1 d. numatoma, kad pirmos instancijos teismų sprendimai įsiteisėja pasibaigus apskundimo apeliacine tvarka terminui, jeigu sprendimas nėra apskūstas. CPK 307 str. numato, kad apeliacinis skundas gali būti paduotas per 30 dienų nuo pirmosios instancijos teismo sprendimo priėmimo dienos. Jeigu apelianto gyvenamoji ar buveinės vieta yra užsienio valstybėje, apeliacinis skundas gali būti paduotas per 40 dienų nuo pirmosios instancijos teismo sprendimo priėmimo dienos. Tos pačios nuostatos taikomos priimant sprendimą civilinėse bylose dėl įvaikinimo. Šiuo metu vis dažniau teismai, vadovaudamiesi LR CPK 283 straipsnio 1 dalies 5 punktu ir LR CPK 496

straipsniu, remdamiesi (įvaikintojų) prašymu bei atsižvelgdami į įvaikinamo vaiko interesus kuo greičiau augti įvaikintojų šeimoje, leidžia teismo sprendimą dėl įvaikinimo vykdyti skubiai. Vis dėlto teismo sprendimas įvaikinti gali būti vykdomas skubiai tik išimtiniais atvejais (dėl įvaikinamo vaiko sveikatos, amžiaus ar kitų labai svarbių priežasčių). Be to, teismas, leisdamas skubiai vykdyti sprendimą įvaikinti ir vadovaudamasis LR CPK 283 str. 1 d. 5 p., turi pareikalauti, kad pareiškėjai užtikrintų sprendimo įvykdymo atgrėžimą tuo atveju, jeigu teismo sprendimas, jį įvykdžius, bus panaikintas. Taigi toks skubiai vykdomas teismo sprendimas įvaikinti nėra galutinis, kaip to reikalauja 1993 m. Hagos konvencija dėl vaikų apsaugos ir bendradarbiavimo tarptautinio įvaikinimo srityje (toliau tekste – Hagos konvencija).

2. Vadovaudamasis LR CPK 485 straipsniu, reglamentuojančiu įvaikinamo vaiko sutikimą, teismas prašo nuomonę dėl įvaikinimo pareikšti ir jaunesnių nei 10 metų įvaikinamų vaikų, jei vaiko globos institucija bei išvadas byloje teikiančios institucijos (vaiko teisių apsaugos tarnyba bei įvaikinimo tarnyba) nurodo, kad vaikas gali išreikšti savo nuomonę. Be to, bylose, kuriose įvaikinamas vaikas duoda savo sutikimą, vis dažniau kviečiamas dalyvauti psichologas.

3. CPK 486 str. reglamentuoja vaiko perkėlimo į šeimą iki įvaikinimo procesą. Tačiau 2003 metais tik Kauno miesto apylinkės teismas, kilus abejonių, ar įvaikinamas vaikas pritaps įvaikintojų šeimoje, savo iniciatyva priėmė pirmą ir kol kas vienintelę nutartį dėl vaiko perkėlimo į šeimą iki įvaikinimo minimaliam įstatymų nustatytam laikotarpiui, t.y. 6 mėnesiams.

4. CPK 488- 489 str. nustato tėvų sutikimo įvaikinti pateikimo, patvirtinimo ir jo atšaukimo eigą.

2003 metais Įvaikinimo tarnyba dalyvavo rengiant šiuos teisės aktų projektus:

1. Įvaikintojų pasirengimo įvaikinti vaiką patikrinimo tvarka;
2. Socialinių darbuotojų, atliekančių įvaikintojų pasirengimo įvaikinti vaiką patikrinimą, mokymo ir atestavimo tvarka.

Šie teisės aktai skirti įgyvendinti LR CK 3.217 straipsnio nuostatas, siekiant sukurti vieningą įvaikintojų patikrinimo tvarką visoje šalies teritorijoje. Įvaikintojai turi būti tinkamai pasirengę prisiimti atsakomybę už svetimą vaiką, todėl dirbti su norinčiais įvaikinti asmenimis gali tik kvalifikuoti socialiniai darbuotojai.

2003 metais pradėtas rengti ir įgaliojimų užsienio valstybių organizacijoms veikti tarptautinio įvaikinimo srityje Lietuvos Respublikoje suteikimo tvarkos projektas. Šiuo teisės aktu siekiama reglamentuoti, kokioms užsienio valstybių organizacijoms bei asmenims leidžiama dirbti tarptautinio įvaikinimo srityje Lietuvoje, kokie įgaliojimų suteikimo,

sustabdymo, panaikinimo pagrindai ir pasekmės, užtikrinti, kad įvaikinimo srityje dirbtų tik kvalifikuoti asmenys ir, kad niekas negautų nepagrįstos finansinės naudos.

III. IVAIKINIMO APSKAITA

Įvaikinimo tarnyba, vykdydama vieną iš savo svarbiausių ir pagrindinių funkcijų – ikiteisminio įvaikinimo proceso organizavimą – sudaro bei tvarko tris apskaitas. Tai yra galimų įvaikinti vaikų, norinčių įvaikinti Lietuvos Respublikos piliečių, gyvenančių Lietuvos Respublikoje, ir norinčių įvaikinti Lietuvos Respublikos piliečių, nuolat gyvenančių užsienyje, ir užsieniečių apskaitas.

Apskaitos tvarkomos laikantis 2002 metais rugsėjo 10 d. LR Vyriausybės nutarimu Nr. 1422 patvirtintos Įvaikinimo apskaitos Lietuvos Respublikoje tvarkos. Kadangi per pastaruosius metus pasikeitimų teisės aktų, nustatančių šių apskaitos sudarymą, tvarkymą, srityje nebuvo, todėl šis darbas vyko nuosekliai ir sistemingai, pagal jau nusistovėjusią tvarką ir reikalavimus.

III.1. Galimų įvaikinti vaikų apskaita

Vienas iš svarbiausių ir pagrindinių Įvaikinimo tarnybos tikslų yra siekti, kad kuo daugiau be tėvų globos likusių vaikų būtų įvaikinti. Šiam tikslui siekti Įvaikinimo tarnybai yra pavesta organizuoti ikiteisminę įvaikinimo procedūrą, kurios viena iš sudedamųjų dalių yra galimų įvaikinti vaikų apskaitos sudarymas, tvarkymas, duomenų apie juos kaupimas, analizavimas ir vertinimas.

Vadovaujantis 2002-09-10 LR Vyriausybės nutarimu Nr. 1422 patvirtinta Įvaikinimo apskaitos Lietuvos Respublikoje tvarka (Žin., 2002, Nr. 90-3856) (toliau tekste – Įvaikinimo apskaitos tvarka), į galimų įvaikinti vaikų apskaitą įrašomi vyresni nei 3 mėnesių amžiaus vaikai, kurių:

1. abu tėvai arba turimas vienas iš tėvų:

a) yra mirę ar teismo sprendimu paskelbti mirusiais;

b) nustatyta tvarka pripažinti neveiksniais;

c) nežinomi;

d) neterminuotai apribota tėvų valdžia;

e) duoda teismo patvirtintą rašytinį sutikimą įvaikinti vaiką;

f) nepilnamečių ar neveiksnų tėvų globėjas (rūpintojas) duoda teismo patvirtintą rašytinį sutikimą įvaikinti vaiką;

2. globėjas duoda teismo patvirtintą sutikimą įvaikinti;

3. kilmės valstybės (vaiko-užsienio valstybės piliečio, nuolat gyvenančio Lietuvoje) centrinė institucija, atsiradus aukščiau išvardintiems pagrindams, duoda sutikimą, kad vaikas būtų įvaikintas.

Įvaikinimo apskaitos tvarkoje nurodytas baigtinis vaiko įrašymo į galimų įvaikinti vaikų apskaitą pagrindų sąrašas. Įvaikinimo apskaitos Lietuvos Respublikoje tvarkos 7 p. numato, kad atsiradus šiems pagrindams, savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnybos privalo per 15 dienų pranešti Įvaikinimo tarnybai apie galimą įvaikinti vaiką. Tačiau reikia pažymėti, kad dažnai šių terminų nesilaikoma ir vaikas į apskaitą įrašomas po 1-2 mėnesių. Dažniausiai tokių pažeidimų padarė Zarasų, Pagėgių, Šilalės, Elektrėnų, Kėdainių, Prienų rajonų savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnybos.

Atsiradus aukščiau nurodytiems pagrindams ir įrašius vaiką į galimų įvaikinti vaikų apskaitą, ne visi vaikai dėl tam tikrų aplinkybių gali būti siūlomi įvaikinti, nes tai pažeistų jų teises ir interesus. Reikėtų išskirti šiuos atvejus:

1. kai įrašomi augantys globos institucijoje vaikai, kuriuos dažnai lanko biologiniai tėvai, artimi giminaičiai. Tarp vaiko ir artimųjų yra susiformavęs stiprus ir artimas abipusis ryšys, kurio nutraukimas pažeistų vaiko interesus;

2. kai įrašomos didelės brolių ir seserų grupės (daugiau nei 4 broliai /seserys). Dažniausiai šie vaikai auga vienoje globos institucijoje, jie yra vienas prie kito emociškai labai prisirišę ir nesutinka būti išskirti ir įvaikinti atskirai;

3. Įvaikinimo apskaitos tvarkoje nėra numatyta, kad į galimų įvaikinti vaikų apskaitą įtraukiant vyresnį nei dešimties metų amžiaus vaiką, būtina pateikti jo sutikimą įvaikinti. Tuo tarpu LR CK 3.215 str. 1 dalis nurodo, kad įvaikinant vyresnį nei dešimties metų vaiką, būtinas jo rašytinis sutikimas, duotas teismui. Taigi prieš pradėdant vaiką siūlyti įvaikinti yra siekiama išsiaiškinti jo nuomonę ir tuo atveju, kai jis nesutinka būti įvaikintas, tolimesnis procesas tampa beprasmis. Todėl vaikams, nesutinkantiems būti įvaikintiems, nėra ieškoma įvaikintojų šeima. Tokių vaikų įrašymas į apskaitą yra daugiau formalus. Be to, įvaikinti vyresnius vaikus yra labai sudėtinga dar ir dėl to, kad tiek LR piliečiai, tiek užsieniečiai dažniausiai pageidauja įvaikinti vaikus iki 6-8 metų amžiaus.

Taigi, kaip buvo minėta, nors teisinis pagrindas įrašyti vaiką į apskaitą yra, tačiau siūlyti jį įvaikinti konkrečiai šeimai neįmanoma, nes tai pažeistų jo interesus ir teises. Todėl Įvaikinimo tarnyba sudaro **bendrą teisiškai galimų įvaikinti vaikų apskaitą**, į kurią įrašomi visi vaikai, atsiradus Įvaikinimo apskaitos tvarkos 10 – 12 punktuose numatytiems pagrindams.

Iš minėtos apskaitos yra išskirta atskira **apskaita, kurioje yra visi realiai galimi siūlyti įvaikinti vaikai.**

2003 metų pabaigoje bendroje galimų įvaikinti vaikų apskaitoje buvo **1200** vaikų. Iš jų net **644** vaikai negali būti siūdomi įvaikinti, nes tai pažeistų jų teises ir interesus. Aplinkybės, dėl kurių vaikai negali būti siūdomi įvaikinti:

1. **74** vaikus, augančius globos institucijoje dažnai lanko giminaičiai. Tarp jų ir vaiko yra susiklostę artimi santykiai, todėl nei vaikas, nei giminaičiai nesutinka, kad vaikas būtų įvaikintas;
2. dėl **29** vaikų nesutinka VTAT/VGN (dirba su biologine šeima ir tikisi vaiką gražinti tėvams);
3. **313** vaikų, vyresnių nei 10 metų amžiaus, nesutinka patys būti įvaikinti;
4. **228** vyresni nei 14 metų vaikai yra nepareiškę nuomonės. Taip pat tokių vaikų įvaikinimas, atsižvelgiant į jų amžių, yra praktiškai neįmanomas.

Iš **1200** vaikų, esančių galimų įvaikinti vaikų apskaitoje, **683** vaikai yra berniukai ir **517** mergaitės.

Žemiau pateiktoje diagramoje nurodomi lyginamieji 2002 ir 2003 metų duomenys apie vaikų, esančių bendroje galimų įvaikinti vaikų apskaitoje, pasiskirstymas pagal amžiaus grupes.

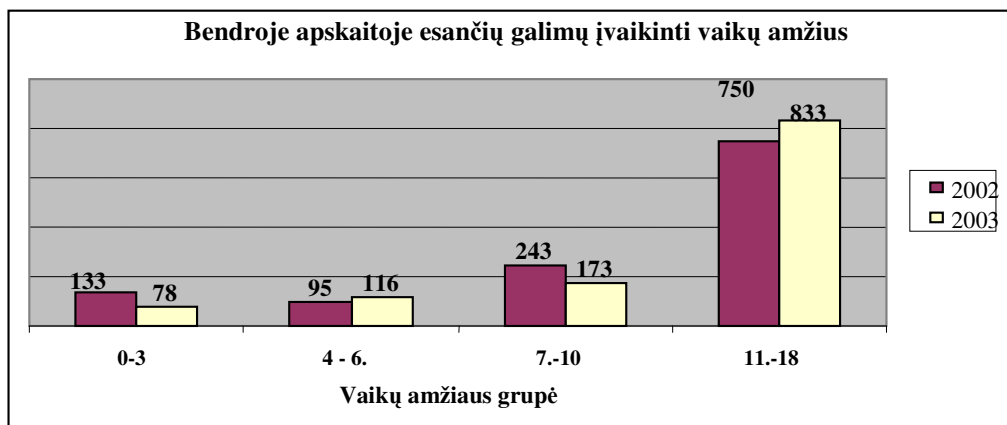

Diagrama Nr. 1

Lyginant šiuos duomenis, matosi, kad sumažėjo vaikų nuo 0 iki 3 metų amžiaus skaičius. Tai sąlygoja mažėjantis gimstamumas ir aktyvus darbas su socialinės rizikos šeimomis. Kaip nurodoma 2004-02-09 LR Vyriausybės nutarimu Nr. 142 patvirtintoje Jungtinių tautų vaiko teisių konvencijos įgyvendinimo ataskaitoje, 2002 metais gimė 4 tūkstančiais mažiau vaikų nei 2000 metais, taip pat sumažėjo socialinės rizikos šeimų ir jose augančių vaikų skaičius. Tačiau tenka pastebėti, kad išaugo 11 – 18 metų amžiaus vaikų skaičius. Tai yra viena iš pasekmių, kad vaikui, patekus į globos instituciją, nėra sudaromas tolimesnio jo gyvenimo planas ir

sparčiai sprendžiamas jo ateities globos klausimas. Vaiko globos institucija - tik laikina vaiko gyvenamoji vieta. Turi būti operatyviai sprendžiama ir siekiama, jeigu tai įmanoma, vaiką gražinti į jo biologinę šeimą, o jeigu ne - spręsti klausimą dėl jo įvaikinimo ar globos. Savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnybų pateiktais duomenimis, 2003 m. gruodžio 31 dieną globos institucijose augo **2846** vaikai. Iš jų **1474** vaikus lanko tėvai, **609** – giminaičiai, dėl **278** vaikų pateiktas ieškinys dėl tėvų valdžios apribojimo, **486** vaikų niekas nelanko ir jais nesidomi (iš šių **486** vaikų **160** vaikų yra nuo 0 iki 6 metų amžiaus). Taigi šie vaikai galėtų būti siūdomi įvaikinti, tačiau jų teisinis statusas nėra tinkamai sutvarkytas. Daugiausiai tokių vaikų priklauso **Šilutės r. (8 vaikai)**, **Klaipėdos m. (6 vaikai)** savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnyboms.

Realiai galimų įvaikinti vaikų apskaitoje 2003-12-31 buvo **556 vaikai**. Iš jų:

1. **3** vaikai yra globojami asmenų, pageidaujančių juos ateityje įvaikinti. Globėjai jau kreipėsi į teismą;

2. **1** vaikas teismo nutartimi perkeltas į įtėvių šeimą;

3. **5** vaikai yra globojami šeimose. Globėjai yra davę sutikimą įvaikinti;

4. **547** vaikai auga valstybinėse globos institucijose. Iš jų **81** - sutrikusio vystymosi kūdikių namuose, o **466** - vaikų globos namuose. Iš jų:

4.1. **5** vaikų biologiniai tėvai siekia juos susigrąžinti;

4.2. **14** vaikų ketinama nustatyti globą šeimoje;

4.3. **136** vaikai siūdomi įvaikinti LR piliečiams;

4.4. dėl **24** vaikų sprendžiamas klausimas dėl tarptautinio įvaikinimo;

4.5. **62** vaikai pasiūlyti užsienio piliečių šeimoms;

4.6. **183** vaikai siūdomi pagal vaikų su specialiais poreikiais programą;

4.7. **123** vaikai yra vyresni nei dešimties metų ir sutinka būti įvaikinti, tačiau nėra šeimų, kurioms būtų galima juos pasiūlyti įvaikinti.

Žemiau pateiktoje lentelėje nurodomi duomenys apie vaikų, esančių siūlomų įvaikinti apskaitoje, amžių. Iš **556** realiai galimų siūlyti įvaikinti vaikų tik **171** vaikas yra iki 6 metų amžiaus. Tai yra tie atvejai, kai dar įmanoma rasti šeimą, pageidaujančią įvaikinti tokio amžiaus vaiką.

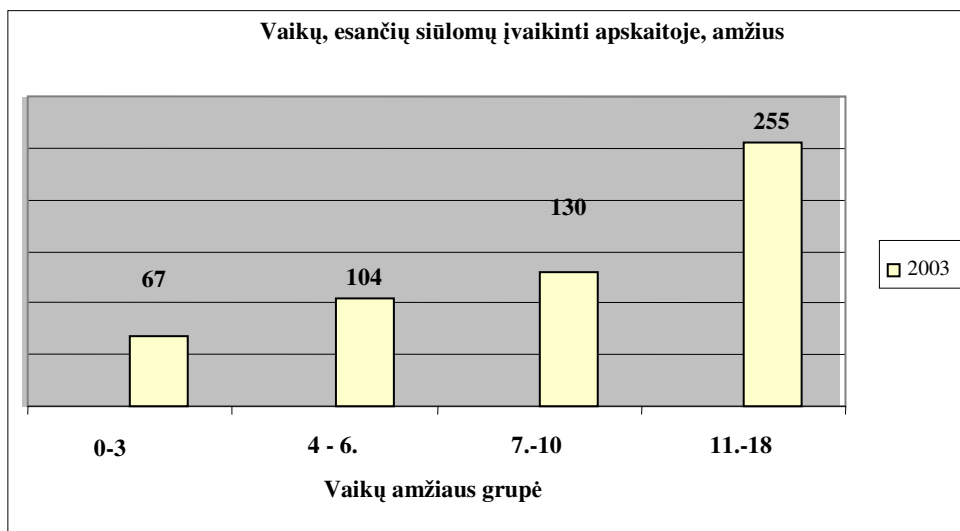

Diagrama Nr.2

Tačiau reikia paminėti, kad dauguma šioje apskaitoje įrašytų vaikų turi vienokių ar kitokių sveikatos sutrikimų. Visiškai sveikų vaikų nuo 0 iki 3 m. amžiaus nėra, nes jie arba iš karto įvaikinami, arba globjami.

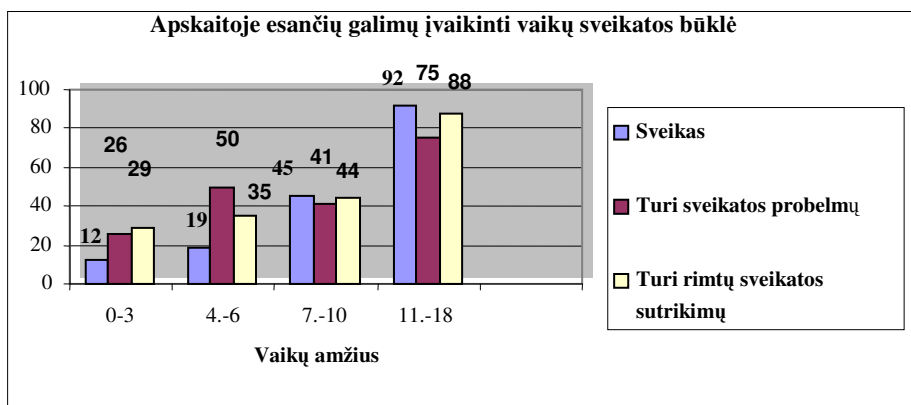

Diagrama Nr.3

2003 metais į galimų įvaikinti vaikų apskaitą buvo įtrauktas **491** vaikas.

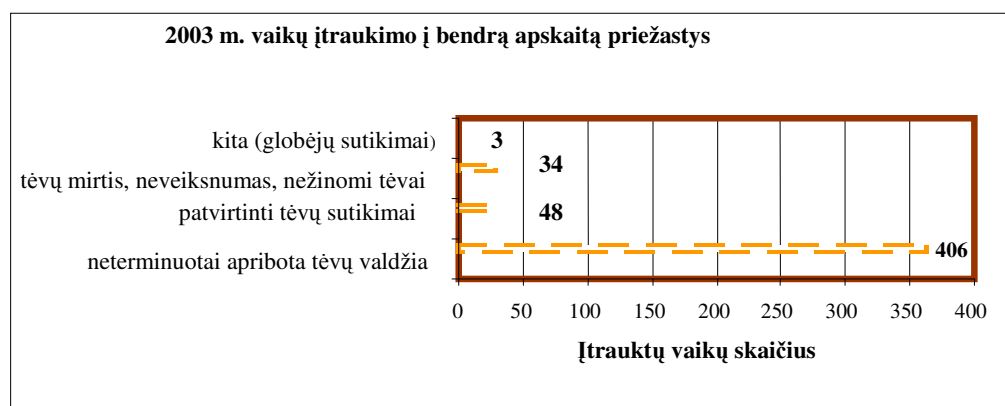

Diagrama Nr.4

Kaip matyti aukščiau pateiktoje diagramoje, dažniausiai pasitaikantis vaikų įtraukimo į galimų įvaikinti vaikų apskaitą pagrindas – abiem ar vienam iš turimų tėvų neterminuotai apribota tėvų valdžia. Vadovaujantis LR Civilinio kodekso (toliau tekste – CK) 3.182

straipsniu, ieškinį dėl neterminuoto tėvų valdžios apribojimo gali pareikšti vienas iš tėvų, vaiko artimi giminaičiai, valstybinė vaiko teisių apsaugos institucija, prokuroras ar vaiko globėjas (rūpintojas). Vis dėlto, dažniausiai dėl tėvų valdžios ribojimo į teismą kreipiasi savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnybos. Pateiktais savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnybų duomenimis, 2003 metais **1262** vaikų tėvų atžvilgiu buvo neterminuotai apribota tėvų valdžia. Iš jų **521** vaikas auga vaikų globos institucijoje, **728** – globjami šeimoje ir **13** buvo įvaikinti. Iš **1262** vaikų, kurių tėvams ar turimam vienam iš tėvų buvo neterminuotai apribota tėvų valdžia, didžioji dalis 7-18 metų amžiaus, t.y. **906** vaikai, iš kurių **359** auga valstybinėse vaikų globos institucijose.

Tam, kad vaiku nesirūpinančių tėvų valdžia būtų apribota neterminuotai, ieškinį duodančiam asmeniui, institucijai reikia įrodyti bent vieną iš CK 3.180 straipsnyje nurodytų sąlygų, kad tėvai vengia atlikti savo pareigas auklėti vaikus, piktnaudžiauja tėvų valdžia, žiauriai elgiasi su vaikais, daro jiems žalingą įtaką amoraliu elgesiu arba jais nesirūpina. Minėtame straipsnyje yra pateiktas baigtinis pagrindų sąrašas. Atsižvelgiant į tai, kad neterminuotai apribojus tėvų valdžią, vaiką galima įvaikinti be atskiro tėvų sutikimo, VTAT-a, pareiškianti ieškinį dėl tėvų valdžios ribojimo, turi surinkti svarius įrodymus teismui nuspręsti, kad vaiko tėvai neketina sudaryti dukrai ar sūnui tokių gyvenimų sąlygų, kokios reikalingos normaliam vystymuisi. Todėl šis procesas užtrunka ilgai ir didžioji dalis vaikų, kurių atžvilgiu tėvams yra neterminuotai apribojama tėvų valdžia, yra vyresni nei 6 metų amžiaus.

Iš **491** vaiko, įrašyto į galimų įvaikinti vaikų apskaitą 2003 m., net **297** – vyresni nei 7 metų amžiaus:

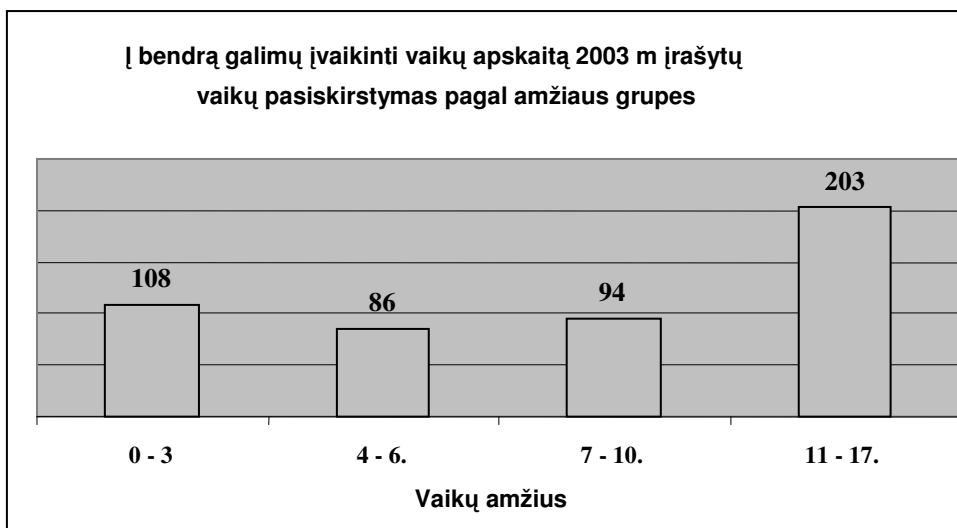

Diagrama Nr.5

Kaip nurodoma pateiktoje diagramoje Nr. 5, **34** vaikai buvo įrašyti į galimų įvaikinti vaikų apskaitą dėl to, kad jų tėvai ar turimas vienas iš tėvų mirė, buvo paskelbti mirusiais, pripažinti neveiksniais, yra nežinomi. Pagal pateiktus savivaldybių vaiko teisių apsaugos

tarnybų duomenis, 2003 metais dėl šių priežasčių **211** vaikų neteko tėvų globos. Iš jų **24** auga vaikų globos institucijose, **184** yra globojami šeimose, **3** (nuo 0 iki 3 metų) buvo įvaikinti.

Tėvų valdžios ribojimas yra ilgas ir sudėtingas procesas. Civilinio kodekso 3.212 str. numato, kad įvaikinant būtinas tėvų sutikimas, patvirtintas teismo. CPK 488 str. numato, kad teismas, patvirtindamas sutikimą, priima nutartį, kuri įsigalioja po 7 dienų. Įsigaliojus nutarčiai, vaikas įrašomas į galimų įvaikinti vaikų apskaitą ir gali būti siūlomas įvaikinti. Tai yra žymiai spartesnis ir paprastesnis vaiko paruošimo įvaikinimui procesas. Ir nors įvaikinimo tarnyba susitikimų su savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnybų kompetentingais darbuotojais metu akcentuoja šio būdo privalumą, faktas, kad mažiau nei 10 % 2003 metais į galimų įvaikinti vaikų apskaitą įtrauktų vaikų buvo galimi įvaikinti dėl to, kad jų tėvai davė sutikimus įvaikinti, patvirtina, kad kol kas šis būdas nėra populiarus. 2003 m. buvo patvirtinti tik **47** vaikų tėvų sutikimai (*Kauno m.* - **12**, *Klaipėdos m.* - **5**, *Vilniaus m.*, *Vilniaus r.*, *Šiaulių r.*, - po **3**, *Biržų r.*, *Kauno r.*, *Panevėžio m.*, *Raseinių r.*, *Rokiškio r.* *Šiaulių m.*, *Telšių r.* - po **2**, *Alytaus r.* *Elektrėnų r.*, *Ignalinos r.*, *Pagėgių*, *Šilalės r.*, *Švenčionių r.*, *Ukmergės r.* - po **1**). Iš **47** vaikų, kurių tėvai patvirtino savo sutikimus dėl įvaikinimo, **17** vaikų buvo įvaikinti, **18** globojami šeimose ir **12** auga institucijoje. Ypatingai aktyviai ir veiksmingai šia galimybe greičiau sutvarkyti be tėvų globos likusio vaiko statusą naudojami *Kauno m.* savivaldybės vaiko teisių apsaugos tarnyba. *Kauno mieste* iš **12** vaikų, kurių tėvai patvirtino sutikimą, **6** buvo įvaikinti, o **6** globojami. Tai yra dar kūdikių namuose gyvenantys vaikai iki 2 metų amžiaus. Tėvams, duodantiems sutikimą įvaikinti, iškyla lengvesnės pasekmės, nei neterminuotai apribojus tėvų valdžią. Be to, tokie tėvai gali atšaukti duotą sutikimą įvaikinti. LR CPK nustatyta sutikimo įvaikinti atšaukimo procedūra yra kur kas paprastesnė ir greitesnė, nei neterminuoto tėvų valdžios apribojimo panaikinimas.

Pagal pateiktus savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnybų duomenis 2003 m. **4099** vaikai, kurių tėvai ar turimas vienas iš tėvų yra nežinomi, mirę, paskelbti mirusiais, pripažinti neveiksniais, yra davę teismo nutartimi patvirtintą sutikimą įvaikinti ar kuriems neterminuotai apribota tėvų valdžia, buvo globojami šeimose. Iš jų **37** vaikai yra globojami asmenų, kurie ateityje ketina juos įvaikinti, **2950** vaikai auga artimų giminaičių šeimose, **1112** vaikų - kitų asmenų šeimose. **3520** šeimose globojamų vaikų yra nuo 7 iki 18 metų amžiaus. Iš **184** vaikų, kurių amžius nuo 0 iki 3 metų, **18** yra globojami šeimose, kurios ketina juos įvaikinti, **90** – giminaičių ir **76** - kitų asmenų. Iš **391** nuo 4 iki 6 metų amžiaus vaiko **15** yra globojami būsimų įtėvių, **190** - giminaičių ir **186** vaikai - kitų asmenų. Atsižvelgiant į tai, kad jų teisinis statusas leistų įvaikinti, tačiau be globėjo sutikimo to padaryti neįmanoma, iš globojamų kitų asmenų 0 iki 6 metų amžiaus vaikų atimama reali galimybė augti įtėvių šeimoje. Tai liudija, kad globėjai taip pat vis dar nėra tinkamai paruošiami. Asmeniui, skiriamam vaiko globėju ir neketinančiam

jo įvaikinti, turi būti išaiškinama, kad jų pareiga duoti sutikimą įvaikinti vaiką. Šiuo metu tokie asmenys nesutinka, kad vaikas būtų įvaikintas, bet ir patys to daryti nesiekia. Tai jokia būdu nėra sprendimo būdas, kuris geriausiai atitinka vaiko interesus. Globa šeimoje ir įvaikinimas – tai dvi tarpusavyje susijusios tėvų apleisto vaiko priežiūros formos. Tiek įvaikinimas, tiek globa yra ir socialinė, ir teisinė priemonė, kuria siekiama apsaugoti netekusius tėvų globos vaikus. Vaiko globos šeimoje ir įvaikinimo tikslai panašūs: rasti globėjus ar įtėvių šeimą, kurie rūpintųsi vaiku, jį auklėtų, atstovautų, gintų jo teises ir teisėtus interesus, sudarytų gyvenimo sąlygas, kurios atitiktų jo amžių, sveikatą ir išsivystymą, rengtų savarankiškam gyvenimui šeimoje ir visuomenėje. Teisės požiūriu įvaikio teisinis statusas daug tvirtesnis ir labiau gina be tėvų globos likusio vaiko interesus. Įvaikinant yra panaikinamos biologinių tėvų ir vaikų bei jų giminaičių pagal kilmę tarpusavio asmeninės ir turtinės teisės ir pareigos ir sukuriama naujos įtėvių bei jų giminaičių ir įvaikių bei jų palikuonių tarpusavio asmeninės ir turtinės teisės bei pareigos. Įvaikintas vaikas savo socialinį ir teisinį statusą išsaugo visam gyvenimui (pagal LR CK įvaikinti negalima), o globojamas vaikas apsaugomas socialiai ir teisiškai tik tol, kol jis auga globėjų šeimoje. Be to, globa gali būti panaikinta, jos galima atsisakyti. Todėl įvaikinimo tarnyba susitikimų su VTAT darbuotojais metu nuolat pabrėžia, kad prieš priimant sprendimą dėl vaiko, kurio atžvilgiu tėvų statusas yra sutvarkytas, pirmiausiai reikia ieškoti būdų ir išnaudoti galimybes jį įvaikinti, o tik po spręsti klausimą dėl globos. Mažamečiams iki 3 metų amžiaus įvaikinimo galimybės yra realios, nes globojami vaikai neturi didelių sveikatos sutrikimų arba jie yra išgydomi. Tai tik dar kartą patvirtina, kad iki šiol nėra tinkamai paruošiamas ir svarstomas vaiko, likusio be tėvų globos, ateities gyvenimo planas, nenustatomi prioritetai.

Be abejo, tam tikrais atvejais globa šeimoje gali geriau apsaugoti vaiko interesus nei įvaikinimas. Pavyzdžiui, kai vaikai palaiko pakankamai glaudžius santykius su giminaičiais, broliais, seserimis. Globėjai privalo sudaryti vaikui sąlygas su jais matytis ir bendrauti, o įtėviai to daryti neprivalo ir daug kas priklauso nuo jų geros valios. Taip pat, atsižvelgiant į vaiko amžių, turėtų būti išklaudyta ir nepilnamečio nuomonė šiais klausimais. Tokiose situacijose, kai vaikas teigiamai prisimena savo biologinę šeimą, kurioje dėl tam tikrų priežasčių nebegali augti ir nenori turėti kitų tėvų, senelių ir pan., turėtų būti nustatoma globa šeimoje. Tačiau jei vaiką galima įvaikinti, jei vaikas pats nori būti įvaikintas, niekas neturi tam trukdyti.

Iš **1200 bendroje apskaitoje** esančių vaikų **26** vaikai yra globojami asmenų, kurie artimiausiu metu ketina juos įvaikinti. 2002 metais tokių vaikų buvo **33**. Šis skaičius sumažėjo, kadangi Įvaikinimo tarnyba aktyviai ragina šeimas, kurios jau pasirinko vaikus, juos įvaikinti.

Realiai galimų siūlyti įvaikinti vaikų apskaitoje šiuo metu yra tik **3** vaikai, kuriuos globoja būsimi tėviai. Pastarieji netrukus ketina kreiptis į teismą dėl įvaikinimo.

Visi į galimų įvaikinti vaikų apskaitą įrašyti vaikai pirmiausia yra siūdomi įvaikinti ar globoti LR piliečių šeimoms ir tik neatsiradus asmenų, galinčių juos auklėti ir išlaikyti, bei praėjus 6 mėnesiams nuo jų įrašymo į apskaitą datos, yra sprendžiamas vaikų tarptautinio įvaikinimo klausimas.

Žemiau pateiktose diagramose matyti *realiai galimų siūlyti įvaikinti vaikų apskaitoje* esančių vaikų judėjimas.

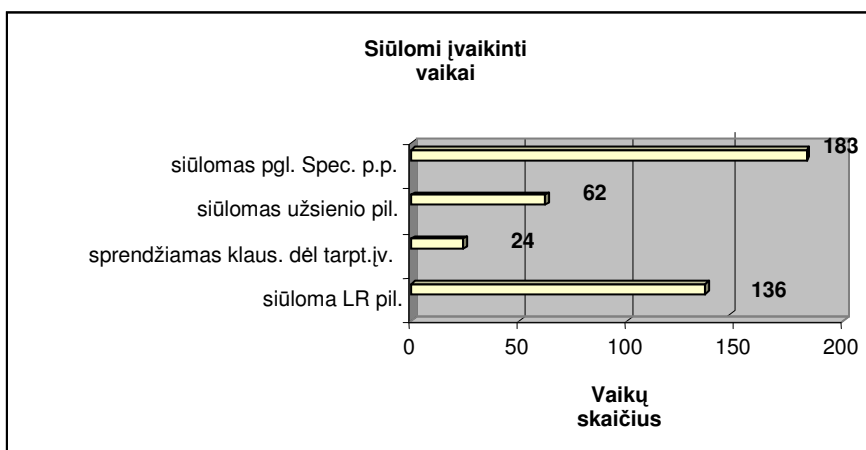

Diagrama Nr.6

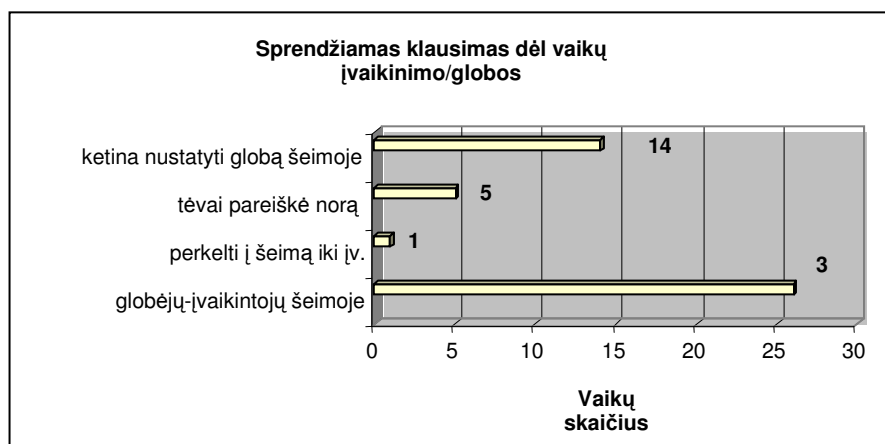

Diagrama Nr.7

Taip pat dar **128** vaikai nėra siūdomi įvaikinti, kadangi yra vyresni nei 14 metų amžiaus ir nenori būti įvaikinti užsienio šalių piliečiams. Diagramoje Nr. 6 nurodoma, kad **183** vaikai yra siūdomi įvaikinti pagal specialią vaikų su specialiais poreikiais programą. Nuo 2001 metų Įvaikinimo tarnyba kartu su užsienio valstybių įvaikinimo organizacijomis vykdo vaikų su specialiaisiais poreikiais programą. Jos tikslas – rasti šeimą vaikams, kuriems reikalingas išskirtinis dėmesys ir tėvių pasiruošimas. Pagal šią programą yra išskiriamos trys pagrindinės vaikų, turinčių specialių poreikių, grupės:

- 1.vaikai, turintys sunkių sveikatos sutrikimų;

2.vaikai, vyresni nei 8-10 metų;

3.ne mažiau nei 3 vaikų grupės (broliai, seserys, kurie turi būti įvaikinti kartu).

Pagal šią programą ne vienas be tėvų globos likęs vaikas rado namus ir jį mylinčius tėvus. Aktyviausiai šioje programoje dalyvauja Italijos akredituotos įvaikinimo organizacijos, įvaikinančios didelius, bet turinčius tik išgydomų sveikatos problemų vaikus, ir Švedijos įvaikinimo organizacija, įvaikinanti turinčius sunkių sveikatos sutrikimų, bet nuo 3 iki 5 metų amžiaus vaikus.

Paprastai yra labai sunku vaiką priskirti vienai iš trijų paminėtų grupių, nes dažniausiai tai yra dideli vaikai, turintys sunkių sveikatos problemų, vienas arba du vaikai iš didesnės brolių, seserų grupės, turintys sunkių sveikatos sutrikimų. Žemiau esančioje diagramoje yra nurodyti 2003 m. pagal vaikų su specialiaisiais poreikiais programą siūlomi vaikai. Didžioji jų dalis turi sunkių sveikatos sutrikimų.

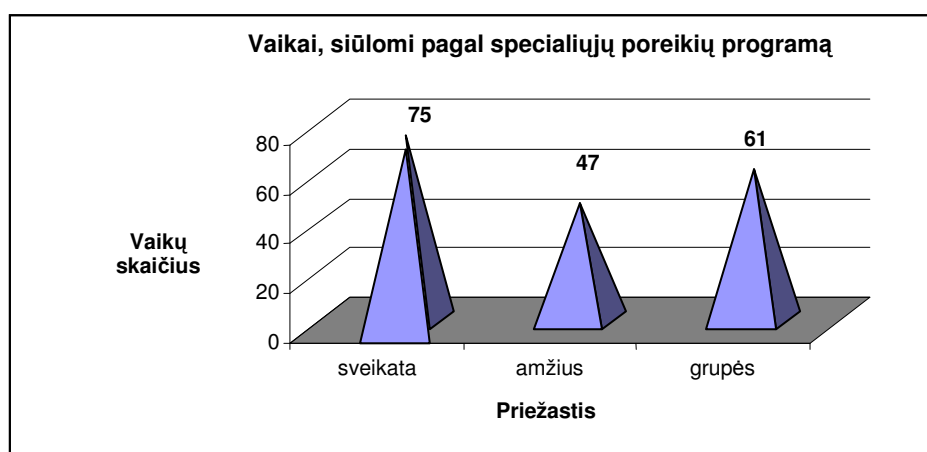

Diagrama Nr.7

2003 metais iš bendros galimų įvaikinti vaikų apskaitos buvo išbraukti **337** vaikai. **75** iš jų buvo įrašyti 2003 metais. Žemiau pateiktoje diagramoje nurodomos priežastys, dėl kurių vaikai buvo išbraukti galimų įvaikinti vaikų apskaitos.

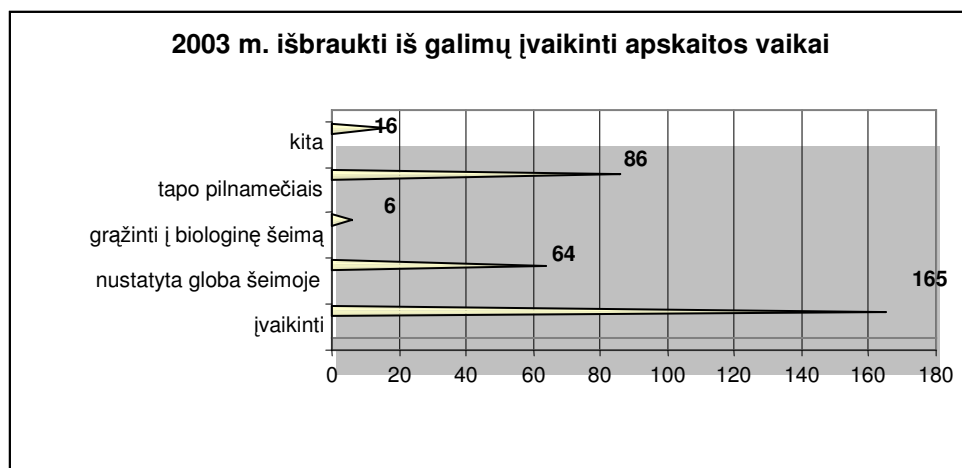

Diagrama Nr.8

III.2. Norinčių įvaikinti Lietuvos Respublikos piliečių, gyvenančių Lietuvos Respublikoje, apskaita

2003 m. gruodžio 31 d. LR piliečių, gyvenančių Lietuvos Respublikoje, apskaitoje (toliau tekste - lietuvių apskaitoje) buvo **43** šeimos/asmenys, pageidaujantys įvaikinti vaiką. Tai yra 5 įvaikintojais mažiau nei 2002 metais. Lyginant praėjusių trejų metų lietuvių apskaitos duomenis, galima teigti, jog tokių asmenų apskaitoje skaičius smarkiai sumažėjo (2001 m. buvo **124** šeimos, iš jų **107** globojo pasirinktus vaikus, 2002 m. buvo **48** šeimos, iš jų **43** globojo pasirinktus vaikus, 2003 m. buvo **43** šeimos, iš jų **26** globojo pasirinktus vaikus).

Rajono/miesto VTAT	Šeimos/asmenys, pageidaujantys įvaikinti			Iš jų globojantys vaikus su tikslu įvaikinti		
	2001-12-31	2002-12-31	2003-12-31	2001-12-31	2002-12-31	2003-12-31
IŠ VISO:	124	48	43	107	43	26
Akmenės r.	1	1	1	1	1	-
Alytaus m.	2	2	1	1	2	-
Alytaus r.	1	-	-	1	-	-
Anykščių r.	1	-	-	1	-	-
Birštono m.	-	-	-	-	-	-
Biržų r.	2	1	2	2	1	2
Druskininkų m.	1	3	-	1	3	-
Elektrėnų r.	-	-	-	-	-	-
Ignalinos r.	-	-	-	-	-	-
Jonavos r.	-	-	-	-	-	-
Joniškio r.	2	1	-	1	-	-
Jurbarko r.	-	-	-	-	-	-
Kaišiadorių r.	1	-	-	1	-	-
Kalvarijos sav.	-	-	-	-	-	-
Kauno m.	25	3	6	23	3	4
Kauno r.	3	4	2	3	4	1
Kazlų Rūdos s.	-	-	1	-	-	-

Kelmės r.	1	1	-	1	1	-
Kėdainių r.	-	-	-	-	-	-
Klaipėdos m.	9	2	4	8	2	3
Klaipėdos r.	2	1	1	1	1	1
Kretingos r.	3	2	1	2	2	-
Kupiškio r.	-	-	-	-	-	-
Lazdijų r.	-	-	-	-	-	-
Mažeikių r.	2	2	2	2	2	1
Marijampolės m.	6	1	-	6	-	-
Molėtų r.	-	-	-	-	-	-
Neringos m.	-	-	-	-	-	-
Pagėgių sav.	1	-	-	-	-	-
Pakruojo r.	-	-	-	-	-	-
Palangos m.	-	-	-	-	-	-
Panevėžio m.	3	2	-	1	2	-
Panevėžio r.	1	-	1	1	-	1
Pasvalio r.	1	-	1	1	-	-
Plungės r.	-	-	1	-	-	1
Prienų r.	-	-	-	-	-	-
Radviliškio r.	1	-	1	1	-	-
Raseinių r.	2	-	-	2	-	-
Rietavo sav.	-	-	-	-	-	-
Rokiškio r.	-	-	-	-	-	-
Skuodo r.	1	-	-	-	-	-
Šakių r.	8	1	1	5	1	-
Šalčininkų r.	-	-	-	-	-	-
Šiaulių m.	4	2	3	4	2	2
Šiaulių r.	1	-	-	1	-	-
Šilalės r.	3	-	1	3	-	-
Šilutės r.	2	1	-	2	1	-
Širvintų r.	-	-	-	-	-	-
Švenčionių r.	1	-	-	1	-	-
Tauragės r.	1	-	-	1	-	-

Telšių r.	4	1	-	4	1	-
Trakų r.	1	2	-	1	2	-
Ukmergės r.	3	1	-	3	1	-
Utenos r.	2	1	-	2	1	-
Varėnos r.	1	-	-	1	-	-
Vilkaviškio r.	1	1	1	1	1	1
Vilniaus m.	13	9	10	10	6	7
Vilniaus r.	1	2	1	1	2	1
Visagino m.	3	1	1	3	1	1
Zarasų r.	3	-	-	3	-	-

Lentelė Nr.1

Tačiau šio skaičiaus mažėjimas jokių būdu nereiškia, kad mažėja asmenų, pageidaujančių įvaikinti, skaičius. Šį mažėjimą lemia spartus įvaikinimo procesas. Kai tik į apskaitą įrašoma lietuvių šeima, jai iš karto siūlomi galimi įvaikinti vaikai. Šeima, pasirinkusi pasiūlytą vaiką, kreipiasi į teismą dėl jo įvaikinimo arba yra paskiriama globėjais. Bet kokiu atveju šeima yra išbraukiama iš sąrašo. Apskaitoje lieka tik tos šeimos, kurios arba globoja pasirinktus vaikus, kurių teisinis statusas nėra sutvarkytas, arba artimiausiu metu ketina juos įvaikinti. Taigi apskaitoje neliko šeimų, kurios „stovėtų eilėje“ ir ilgą laiką lauktų pasiūlymo.

Kaip jau buvo minėta, 2003 m. gruodžio 31 d. lietuvių apskaitoje buvo **43** šeimos, pageidaujančios įvaikinti. Žemiau pateiktoje lentelėje matyti 2003 m. gruodžio 31 d. LR piliečių, pageidaujančių įvaikinti, apskaitoje esančių asmenų pasiskirstymas pagal gyvenamąją vietą ir įrašymo į apskaitą metus.

Eil. Nr.	VTAT	1999 m.	2000 m.	2001 m.	2002 m.	2003 m.	Iš viso:
1.	Akmenės r.				1		1
2.	Alytaus m.					1	1
3.	Biržų r.	1				1	2
4.	Kauno m.					6	6
5.	Kauno r.				1	1	2
6.	Kazlų Rūdos sav.					1	1
7.	Klaipėdos m.					4	4
8.	Klaipėdos r.		1				1
9.	Kretingos r.					1	1
10.	Mažeikių r.					2	2
11.	Panevėžio r.					1	1
12.	Pasvalio r.					1	1
13.	Plungės r.					1	1

14.	Radviliškio r.					1	1
15.	Šakių r.					1	1
16.	Šiaulių m.		1			2	3
17.	Šilalės r.					1	1
18.	Vilkaviškio r.					1	1
19.	Vilniaus m.				3	7	10
20.	Vilniaus r.		1				1
21.	Visagino m.					1	1
	IŠ VISO:	1	3		5	34	43

Lentelė Nr.2

Taigi iš **43** apskaitoje esančių šeimų net **34** buvo įrašytos **2003** metais.

Iš viso 2003 metais į LR piliečių, pageidaujančių įvaikinti, apskaitą buvo įtrauktos **72** šeimos. Iš jų **36** įvaikino, **18** - globoja norimus įvaikinti vaikus, o **6** asmenys/šeimos pasirinko norimus įvaikinti mažylius. Ikiteisminė įvaikinimo procedūra LR piliečiams trunka apie 2 - 4 mėnesius.

Žemiau pateiktoje lentelėje matyti, kiek, iš kokio miesto/rajono 2003 metais buvo įrašyta šeimų bei kaip sekėsi joms įgyvendinti įvaikinimo procesą.

2003 m. į LR piliečių sąrašą įtrauktos šeimos pagal VTAT –ą:

VTAT	Iš jų:				Išsibraukė	Iš viso:
	Įvaikino	Globoja, ketina įvaikinti	Pasirin- ko vaiką	Siūlomi vaikai		
Alytaus m.	3		1			4
Alytaus r.	1					1
Birštono m.	1					1
Biržų r.		1				1
Jonavos r.	3					3
Kauno m.	9	2+1 perkeltas bandomajam laikotarpiui	2	1		15
Kauno r.	1	1				2
Kazlų Rūdos			1			1
Klaipėdos m.	1	1	2	1		5
Kretingos r.	1			1		2
Lazdijų r.	1					1
Mažeikių r.			1	1		2
Marijampolės	2					2
Panevėžio m.	2					2

Panevėžio r.		1				1
Pasvalio r.			1			1
Plungės r.		1				1
Radviliškio r.	2		1			3
Šakių r.		1				1
Šiaulių m.	1	1		1	1	4
Šiaulių r.	1					1
Šilalės r.				1		1
Tauragės r.	1					1
Utenos r.					1	1
Vilkaviškio r.		1				1
Vilniaus m.	4	3	1	3		11
Vilniaus r.	1					1
Visagino m.	1	1				2
IŠ VISO:	36	15	10	9	2	72

Lentelė Nr.3

Iš lentelėje pateiktų duomenų matosi, kad 2003 metais daugiausia šeimų paruošė ir įrašė į sąrašą *Kauno m.* – **15**, *Vilniaus m.* – **11**, *Klaipėdos m.* - **5**, *Šiaulių m.*, *Alytaus m.* – po **4**, *Jonavos r.*, *Radviliškio r.*, - po **3**.

Kaip numato Įvaikinimo apskaitos tvarkos 40-41 p., Įvaikinimo tarnyba apskaitoje esančius LR piliečius apie galimus įvaikinti vaikus informuoja per jų gyvenamosios vietos vaiko teisių apsaugos tarnybą. Kiekvienas pageidaujantis įvaikinti asmuo turi apsispręsti kokio amžiaus, lyties, socialinės kilmės ir sveikatos vaiką jis norėtų įvaikinti, kad Įvaikinimo tarnybai ir vaiko teisių apsaugos tarnyboms būtų lengviau atrinkti vieniems ar kitiems pageidaujantiems įvaikinti asmenims tinkamus vaikus.

Šiuo metu dauguma LR piliečių, pageidaujančių įvaikinti, apskaitoje esančių šeimų pageidauja įvaikinti mergaites iki 2 metų amžiaus.

LR piliečių šeimos pageidauja vaikų:

Pagal lytį	Skaičius
Berniuko	14
Mergaitės	23
Vaiko	6

Lentelė Nr 4

Pagal amžių	Skaičius
Iki 3 mėn.	5
Iki 1 m.	12
Iki 2 m.	13
Vyresnio nei 2 m.	12
Nenurodė	1

Lentelė Nr.5

Pastaba: pateikiami duomenys ir jau apie globojančius LR piliečius, t.y. kokio amžiaus ir lyties vaiką jie globoja.

Šeimos apsisprendimas dėl konkretaus vaiko labai priklauso ir nuo jos tinkamo pasirengimo įvaikinti. Įgyvendindama LR CK 3.217 straipsnyje numatytus reikalavimus, ne viena savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnyba bendradarbiauja su socialiniais darbuotojais ar socialiniais partneriais, organizuojančiais įvaikintojų mokymus. Šių mokymų metu diskutuojama apie vaiko vystymąsi, jo savo kilmės suvokimą, biologinę šeimą, problemas, galinčias kilti, atskleidžiant vaikui įvaikinimo paslaptį, bei kaip jas išspręsti. Ypač gerai paruošiami *Kauno* m. savivaldybės vaiko teisių apsaugos tarnybos į apskaitą įrašomi tėviai. Ši tarnyba glaudžiai bendradarbiauja su *Kauno vaiko gerovės centru „Pastogė“* kompetentingais darbuotojais, kurie ne tik organizuoja ir veda būsimų tėvių mokymus, bet ir atlieka jų pasirengimo įvaikinti patikrinimą bei paruošia labai išsamias išvadas, organizuoja įvaikinusių šeimų susitikimus. Panašaus pobūdžio mokymus rengia ir Vilniaus m., Kretingos r. savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnybos.

Kaip jau buvo minėta, 2003 m. buvo parengtas įvaikintojų pasirengimo įvaikinti patikrinimo projektas, kuris numato, kad tėvių mokymai bus privalomi visiems pageidaujantiems įvaikinti. Šių mokymų tikslas - padėti būsimiems tėviams, suteikti jiems papildomos informacijos apie įvaikinimo procesą, atsakyti į kylančius klausimus, aptarti išsakytas abejones. Remiantis šiuo metu egzistuojančia praktika, galima teigti, jog tėvai, kurie išklaušė panašaus pobūdžio mokymus, yra labiau pasirengę, apsisprendę ir stipriau motyvuoti, nei tie, kurie nedalyvavo mokymuose. Kadangi šiuo metu nėra daug kompetentingų socialinių darbuotojų, galinčių organizuoti ir vesti tokio pobūdžio mokymus, 2003 metais įvaikinimo tarnyba kartu su Kanados sveikatos ir socialinės apsaugos ministerijos Tarptautinio įvaikinimo sekretoriatu parengė šių darbuotojų apmokymo programą, kurią numatoma įgyvendinti iki 2004 metų gegužės 31 d.

2003 metais iš lietuvių apskaitos iš viso buvo išbrauktos **78** šeimos. Žemiau pateiktoje lentelėje nurodomos išbraukimo iš apskaitos priežastys.

VTAT	Įvaikino	Nusprendė globoti	Kitos priežastys	Iš viso:
Alytaus m.	4	1		5
Alytaus r.	1			1
Birštono m.	1			1
Druskininkų m.	2	1		3
Jonavos r.	3			3
Joniškio r.			1	1
Kauno m.	11	1		12

Kauno r.	2	1	1	4
Kelmės r.	1			1
Klaipėdos m.	2	1		3
Kretingos r.	3			3
Lazdijų r.	1			1
Mažeikių r.		2		2
Marijampolės	1	1	1	3
Panevėžio m.	4			4
Radviliškio r.	2			2
Šakių r.	1			1
Šiaulių m.	3		1	4
Šiaulių r.	1			1
Šilutės r.		1		1
Tauragės r.	1			1
Telšių r.	1			1
Trakų r.	2			2
Ukmergės r.		1		1
Utenos r.		2		2
Vilkaviškio r.			1	1
Vilniaus m.	10			10
Vilniaus r.	1	1		2
Visagino m.	1	1		2
IŠ VISO:	59	14	5	78

Pastaba: kitos priežastys: neišsirenka vaiko, šeimos prašymu, pablogėjusi materialinė padėtis ir kt.

Lentelė Nr.5

Taigi 2003 m. iš lietuvių apskaitos tik **5** šeimos, kurios dėl tam tikrų aplinkybių nepasirinko joms siūlomo vaiko, buvo išbrauktos. **59** šeimos buvo išbrauktos, nes įvaikino, o **14** šeimų nusprendė prieš įvaikinant pagloboti jiems pasiūlytus įvaikinti vaikus.

III.3. Norinčių įvaikinti Lietuvos Respublikos piliečių, nuolat gyvenančių užsienyje, ir užsieniečių apskaita

2003 metais užsienio valstybių piliečių, norinčių įvaikinti vaiką iš Lietuvos, skaičius nesumažėjo. 2003 m. gruodžio 31 d. duomenimis, norinčių įvaikinti Lietuvos Respublikos piliečių, nuolat gyvenančių užsienyje, ir užsieniečių apskaitoje buvo **245** šeimos. Tai net **64**

šeimomis daugiau nei 2002 m. (**181** šeima). Žemiau pateiktoje diagramoje nurodomi palyginamieji duomenys apie 2001, 2002, 2003 metų gruodžio 31 d. užsieniečių apskaitoje buvusių šeimų skaičių.

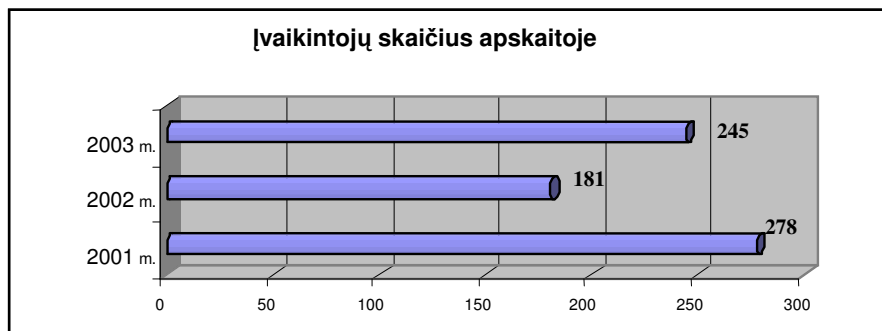

Diagrama Nr.9

2003 m. užsieniečių skaičius apskaitoje žymiai išaugo, nes 2003 m. į norinčių įvaikinti Lietuvos Respublikos piliečių, nuolat gyvenančių užsienyje, ir užsieniečių apskaitą buvo įtraukta **161** šeima (2002 m. į apskaitą buvo įtrauktos **104** naujos šeimos).

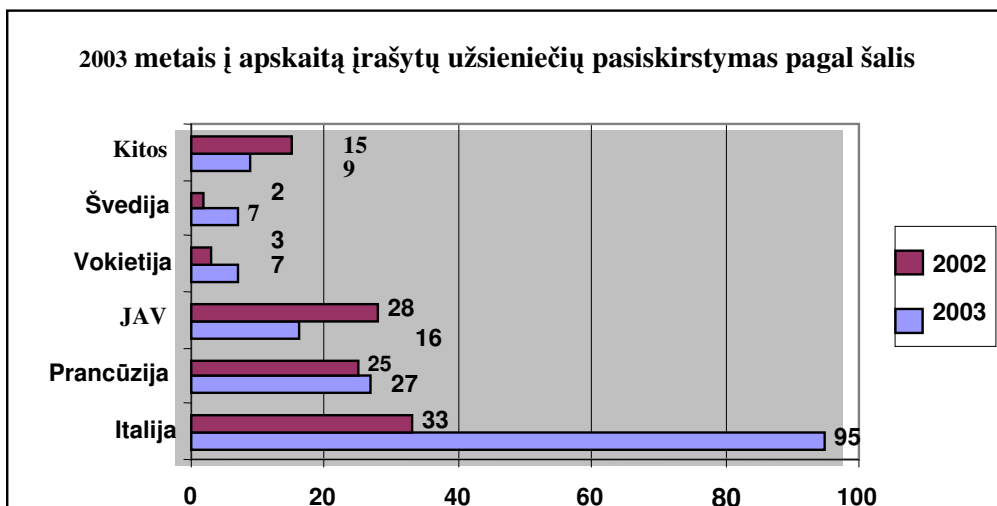

Diagrama Nr.10

Iš pateiktos diagramos Nr.10 galima spręsti, kad užsieniečių apskaitoje išaugo įrašomų šeimų iš Italijos skaičius. Žemiau pateiktoje lentelėje nurodomi duomenys apie 2003 m. gruodžio 31 d. apskaitoje esančių šeimų pasiskirstymą pagal šalis ir jų įrašymo į apskaitą datas.

Šalis	1998 m.	1999 m.	2000 m.	2001 m.	2002 m.	2003 m.	Iš viso:
Australija					2	4	6
Austrija			1				1
D.Britanija		1				1	2
Ispanija				1		1	2
Italija			2		22	88	112
JAV		1	3	1	9	13	27

Kanada					1		1
Lenkija				1			1
Danija						1	1
Nyderlandų Karalystė						1	1
Prancūzija	1	5	13	14	14	25	72
Švedija				1	1	6	8
Šveicarija						1	1
Vokietija			1		3	6	10
Iš viso:	1	7	20	18	52	147	245

Lentelė Nr.6

Iš **245** užsienio piliečių apskaitoje esančių šeimų **11** šeimų yra arba Lietuvos Respublikos piliečiai arba lietuvių kilmės. 2003 metais buvo įrašytos **7** tokios šeimos.

Remiantis 2003 m. gruodžio 31 d. duomenimis, iš **245** apskaitoje esančių šeimų **14** yra vieniši asmenys, **231** – sutuoktiniai. LR CK 3.210 str. 2 d. numato, kad nesusituokęs asmenys gali įvaikinti tik išimtiniais atvejais. Šio kodekso komentare nurodyta, kad tokie atvejai gali būti, kai vaikas jau auga pageidaujančių įvaikinti šeimoje, kai vaiko nepageidauja įvaikinti sutuoktiniai ir pan.. Todėl 2003 m. į norinčių įvaikinti Lietuvos Respublikos piliečių, nuolat gyvenančių užsienyje, ir užsieniečių apskaitą buvo įtrauktas tik vienas nesusituokęs asmuo, kuris įvaikino specialiųjų poreikių turintį vaiką.

Didžiajai daugumai norinčių įvaikinti Lietuvos Respublikos piliečių, nuolat gyvenančių užsienyje, ir užsieniečių apskaitoje esančių šeimų atstovauja užsienio valstybių akredituotos įvaikinimo organizacijos.

Atstovas	1998 m.	1999 m.	2000 m.	2001 m.	2002 m.	2003 m.	Iš viso:
A.M.U., Italija					22	25	47
A.A.A., Italija						3	3
AVSI, Italija						50	50
“La Primogenita“, Italija						10	10
"Adoptions from the heart", JAV					3	6	9
„Van. Dyke. In.“, JAV						1	1
„The Datz Foundation“, JAV						1	1

„Adoptions together“, JAV						1	1
M. Tomasky, JAV		1	2		1		4
AAC, Australija						1	1
Queensland Department, Australija						2	2
Department of Community services – NSW, Australija						1	1
Department of Human Services - State of Victoria Australija					2		2
BFA – A, Švedija				1	1	6	8
„Les enfants de l'Esperance“, Prancūzija				1	3	7	11
M.A.I. , Prancūzija	1	5	13	13	11	18	61
„Parent and Children together“, D. Britanija						1	1
„Main - Kinzig – Kreis“ , Vokietija						1	1
Saarland Landesamt fuer Jugend, Soziales und Versorgung, Vokietija					1		1
SKF, Vokietija					2	5	7
SKT, Nyderlandų Karalystė						1	1
„Šeimos teisės centras“					4	3	7
Kiti:			1	1			2
Iš viso:	1	6	16	16	50	143	232
Be atstovų						13	

Lentelė Nr.7

Kaip ir 2002 m., daugiausia užsieniečių apskaitoje esančių šeimų pageidavo įvaikinti bet kokios lyties vieną iki 4-5 metų amžiaus vaiką su lengvais ar išgydomais sveikatos sutrikimais.

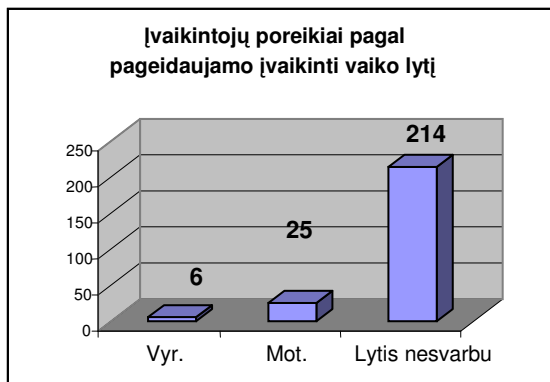

Diagrama Nr.11

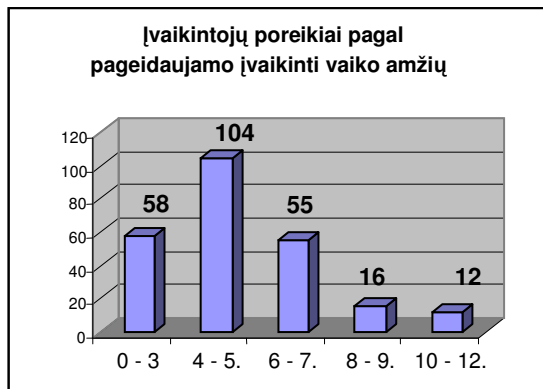

Diagrama Nr.12

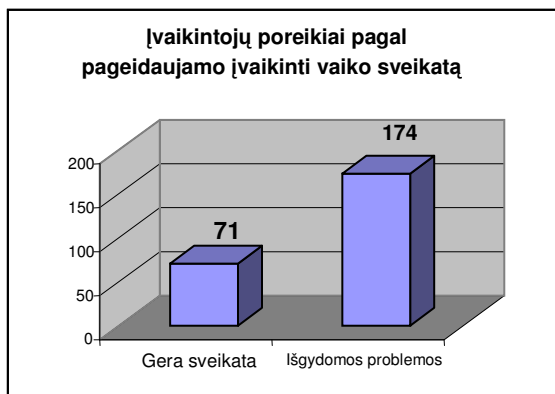

Diagrama Nr. 13

Tačiau užsienio piliečiams galimų siūlyti įvaikinti iki 4-5 metų amžiaus ir pakankamai geros sveikatos būklės vaikų skaičius nuolat mažėja, todėl įvaikinimo procesas užsienio piliečiams palaipsniui ilgėja ir tokios tendencijos išliks ateityje.

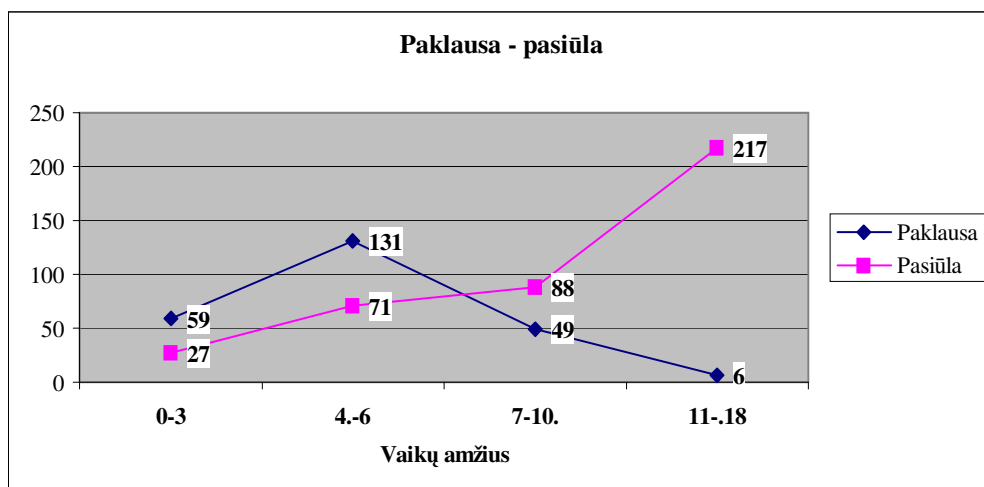

Diagrama Nr. 14

Šiuo metu konkrečioms užsienio piliečių šeimoms, esančioms apskaitoje, yra siūlomi 62 vaikai. 183 vaikai yra siūlomi pagal anksčiau minėtą specialių poreikių programą. Nors

bendras užsienio piliečiams galimų įvaikinti vaikų skaičius yra **403**, tačiau ne visi vaikai, vyresni nei 10 metų amžiaus, sutinka būti įvaikinti užsienio piliečių. Būna atvejų, kai dėl įvaikinimo nesutinka kartu su jais augantys broliai, lankantys seneliai, giminaičiai, vaikai turi labai rimtų sveikatos problemų ir pan.

Žemiau pateiktoje lentelėje nurodomi duomenys apie šiuo metu konkrečioms užsienio piliečių šeimoms siūlomų įvaikinti vaikų amžių ir sveikatos būklę.

Vaikų amžius	Siūlomų vaikų skaičius	Sveikas	Su išgydomomis sveikatos problemomis	Turi rimtų sveikatos sutrikimų
0-3	12	2	5	5
4-6	27	4	16	7
7-10	16	7	6	3
11-18	7	4	3	-
Viso	62	17	30	15

Lentelė Nr.8

2003 metais iš Lietuvos Respublikos piliečių, nuolat gyvenančių užsienio valstybėse, ir užsienio valstybių piliečių apskaitos buvo išbraukta **91** šeima. Didžiąją dalį išbrauktų šeimų sudarė Prancūzijos piliečiai – **39**, JAV - **25**, Italijos – **15**, Izraelio – **9**, Vokietijos – **9**, Švedijos – **3**, Brazilijos - **1**. Šeimos buvo išbrauktos dėl šių priežasčių:

1. įvaikino vaiką Lietuvoje (**72** šeimos);
2. informavo, kad įsivaikino vaiką kitoje užsienio valstybėje arba dėl pasikeitusios šeimyninės padėties (išsituokė arba susilaukė savo biologinių vaikų) (**13** šeimų);
3. **5** šeimos neatsakė į įvaikinimo tarnybos siųstus kontrolinius laiškus, kuriuose buvo informuotos apie trūkstamus ar reikalingus atnaujinti dokumentus;
4. **1** šeimai baigėsi jos šalies kompetentingos institucijos išduoto leidimo įvaikinti vaiką galiojimo terminas.

IV. IVAIKINIMAS 2003 METAIS

Ivaikinimo tarnybos misija yra efektyviai organizuoti ikiteisminį įvaikinimo procesą, užtikrinant, kad kuo didesniai skaičiai be tėvų globos likusių vaikų, augančių globos institucijose, būtų rastos šeimos, kurios juos įvaikintų. 2003 metais iš viso buvo įvaikintas **221** vaikas. Iš jų Lietuvos Respublikos piliečiai įvaikino **117** vaikų (iš jų **56** vieno iš sutuoktinių), užsienio piliečiai - **104** be tėvų globos likusius vaikus.

IV.I. Įvaikinimas Lietuvos Respublikos piliečiams

2003 metais Lietuvos Respublikos piliečiai iš viso įvaikino **117** vaikų, iš jų **56** vaikai yra vieno iš sutuoktinių, o **61** vaikas – likęs be tėvų globos. Taip pat **26** apskaitoje esančios lietuvių šeimos jau globoja pasirinktus vaikus, **10** šeimų jau sutiko įvaikinti pasiūlytus vaikus ir **14** šeimų buvo išbrauktos iš apskaitos, nes nusprendė tam tikrą laiką pagloboti pasirinktus vaikus. 2002 metais LR piliečiai iš viso įvaikino **159** vaikus, iš jų **84** vaikai yra vieno iš sutuoktinių, **75** – likę be tėvų globos. Taigi, lyginant 2002 ir 2003 m. duomenis, galima teigti, kad per pusę sumažėjo vieno iš sutuoktinių įvaikinamų vaikų skaičius. Tai sąlygoja ir didėjantis kartu gyvenančių nesusituokusių asmenų skaičius.

Galima teigti, kad be tėvų globos likusių vaikų skaičius iš esmės nepasikeitė, nors 2002 metais iš viso buvo įvaikinti **73**, o 2003 m. – **61** vaikas, tačiau, kaip jau buvo minėta, dar **26** apskaitoje esančios lietuvių šeimos jau globoja pasirinktus vaikus, **10** šeimų jau sutiko įvaikinti pasiūlytus vaikus ir **14** šeimų buvo išbrauktos iš apskaitos, nes nusprendė tam tikrą laiką pagloboti pasirinktus vaikus. Todėl bendras beglobių vaikų, kuriems buvo surastos šeimos, skaičius išaugo.

2003 metais **59** šeimos įvaikino **61** vaiką. Iš jų **33** globėjų šeimų įvaikino **34** savo globotinių, o **26** šeimos įvaikino **27** vaikus, augusius vaikų globos institucijose ir **3** giminaičių šeimose.

Rajonas/miestas	Įvaikintojai						VTAT priklausiusių įvaikintų vaikų amžius				
	Iš viso	Šeima	Nesantys santuokoje	Giminaičiai	Globėjai	Sutuoktinis	0-3	4.-6	7-10.	11-18.	Iš viso
IŠ VISO:	113	20	3	3	33	54	49	22	26	20	117
Akmenės r.											
Alytaus m.	4		1	1	2						
Alytaus r.	1				1		1		2		3
Anykščių r.											
Birštono m.	1	1									
Biržų r.											
Druskininkų m.	3		1		2		1				1
Elektrėnų r.											
Ignalinos r.											
Jonavos r.	3		1		2				1		1
Joniškio r.	1					1			1		1
Jurbarko r.	1					1			1		1
Kaišiadorių r.											
Kalvarijos sav.							1				1

Kauno m.	15	1			10	4	12	4	2	1	19
Kauno r.	4	1			1	2		1	2		3
Kazlų Rūdos s.											
Kelmės r.	1	1									
Kėdainių r.	1					1				1	1
Klaipėdos m.	9	1			1	7	2	3	2	3	10
Klaipėdos r.											
Kretingos r.	3	3									
Kupiškio r.											
Lazdijų r.	1	1						3			3
Mažeikių r.	2					2	2		1		3
Marijampolės	2	1				1				1	1
Molėtų r.											
Neringos m.											
Pagėgių sav.							1				1
Pakruojo r.	1					1	1			1	2
Palangos m.	4					4	1	1		2	4
Panevėžio m.	9	2			2	5	2	1	2	2	7
Panevėžio r.											
Pasvalio r.											
Plungės r.								1			1
Prienų r.											
Radviliškio r.	5	2				3	2	1	1		4
Raseinių r.	1					1	2			1	3
Rietavo sav.											
Rokiškio r.											
Skuodo r.	1					1			1		1
Šakių r.	2				1	1	1		1		2
Šalčininkų r.											
Šiaulių m.	7			2	1	4	2	1	2	2	7
Šiaulių r.	1	1					2				2
Šilalės r.							1				1
Šilutės r.	1					1				1	1
Širvintų r.											
Švenčionių r.							1				1
Tauragės r.	2	1				1			2		2
Telšių r.	1				1		1				1
Trakų r.	2	2									
Ukmergės r.	1					1	2		1		3
Utenos r.	1					1		1			1
Varėnos r.	1					1				2	2
Vilkaviškio r.	2					2	2	1			3
Vilniaus m.	16	1			8	7	7	3	4	3	17
Vilniaus r.	2				1	1	2	1			3
Visagino m.	1	1									

Zarasų r.													
-----------	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Lentelė Nr.9

Kaip jau buvo minėta, **54** asmenys, t.y., vienas iš sutuoktinių, įvaikino **56** savo sutuoktinio vaikus. Jų įvaikintų vaikų amžius svyruoja nuo 6 iki 10 metų

2003 metais **59** šeimos/asmenys įvaikino **61** be tėvų globos likusį vaiką. Iš jų **33** globėjų šeimos įvaikino **34** vaikus, kuriuos globojo. Įvaikintų vaikų amžius svyruoja nuo 3 mėnesių iki 5 metų. Kaip ir 2002 metais, lietuvių įvaikinamų vaikų amžiaus vidurkis išlieka 2 metai.

26 lietuvių šeimos/ asmenys įvaikino **27** vaikus. Iš jų po 4 vaikus iš *Kauno VRK, Šiaulių SVKN*, po **3** - iš *Vilniaus, Alytaus, Klaipėdos sutrikusio vystymosi kūdikių namų*, po **1** - iš Panevėžio A. Bandzos, Alytaus, Kybartų, Klaipėdos, Mažeikių, Radviliškio, Ukmergės vaikų globos namų, ir po **1** - iš *3 giminaičių šeimų*.

Daugiausiai įtėvių šeimų paruošė ir be tėvų globos likusių vaikų įvaikino Kauno ir Vilniaus m. savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnybos. Aktyviai su būsimais įtėviais dirbo ir Alytaus m., Druskininkų m., Jonavos r., Kretingos r., Panevėžio m., Radviliškio r., Trakų r. savivaldybių vaiko apsaugos tarnybos. Tačiau tenka apgailestauti, kad Klaipėdos m. buvo paruoštos ir įvaikino tik 2 įtėvių šeimos.

Šiandien įvaikinusių šeimos nebijo apie įvaikinimą kalbėti savo artimų giminaičių, draugų rate. Deja, tik nedaugelis išdrįsta apie įvaikinimą viešai papasakoti visuomenei.

Įvaikinimo tarnyba, siekdama visuomenėje populiarinti įvaikinimo idėją, noriai bendradarbiauja su žiniasklaidos atstovais. 2003 m. žiniasklaida rašė ir rodė reportažus apie įvaikinusias lietuvių ir užsieniečių šeimas, galimus įvaikinti ir įvaikintus vaikų namų auklėtinius, jų laimingai susiklosčiusį likimą.

IV.2. Įvaikinimas Lietuvos Respublikos piliečiams, nuolat gyvenantiems užsienyje, ir užsieniečiams

2003 metais **72** užsienio piliečių šeimos įvaikino **104** vaikus. 2002 metais **54** užsieniečių šeimos įvaikino **72** vaikus.

Žemiau pateiktoje lentelėje nurodomas įvaikintų vaikų pasiskirstymas pagal šalis. Lyginant 2002 ir 2003 metų duomenis, galima teigti, kad 2003 metais buvo įvaikinta daugiau Europos šalių šeimoms ir įvaikinamų vaikų amžius palaipsniui auga.

Eil. Nr.	Valstybė	Įvaikinti vaikai		Įvaikinusių asm. sk.		Įvaikintų vaikų amžius							
						9 mėn.-2 m.		3-5 m.		6- 11 m.		12-17 m.	
		2002	2003	2002	2003	2002	2003	2002	2003	2002	2003	2002	2003
	Iš viso:	72	104	54	72	15	27	33	45	20	26	4	6
1.	JAV	15	26	12	19	7	10	6	10	1	5	1	1
2.	Prancūzija	32	43	25	31		10	14	20	12	12		1
3.	Italija	12	22	6	12	1	2	7	7	4	9		4

4.	Izraelis	1		1		1						
5.	Vokietija	3	9	2	6	5	3	2	6	1		
6.	Švedija	3	3	2	3			3	1			
7.	Danija	2		2			2				2	
8.	Lenkija	1		1						1		
9.	Belgija	1		1				1				
10.	Šveicarija	1		1							1	
11.	Šiuo metu gyvenantys LR	1								1		
12.	Brazilija		1		1		1					

Lentelė Nr.10

Taip pat 2003 metais iš **104** įvaikintų be tėvų globos likusių vaikų **77** vaikai turėjo rimtų sveikatos sutrikimų, buvo įvaikintos dvi 5-6 brolių / seserų grupės. **42** šeimos įvaikino po vieną vaiką, **56** šeimos po - *du vaikus* ir **2** šeimos – po *tris*. Trijų įvaikinusių šeimų vienas iš sutuoktinių turi Lietuvos Respublikos pilietybę, trys – lietuviškos kilmės šeimos.

Iš **104** užsienio piliečiams įvaikintų vaikų **50** vaikų augo sutrikusio vystymosi kūdikių namuose. **16** vaikų buvo įvaikinti iš *Vilniaus*, **6** - iš *Kauno*, **11** - iš *Klaipėdos*, **10** - iš *Alytaus*, **7** – iš *Šiaulių sutrikusio vystymosi kūdikių namų*, **7** vaikai - iš *globėjų*, kurie davė sutikimą įvaikinti, ir **47** vaikai - iš *vaikų globos namų*.

V. BENDRADARBIAVIMAS SU SAVIVALDYBIŲ VAIKO TEISIŲ APSAUGOS TARNYBOMIS IR VAIKŲ GLOBOS INSTITUCIJOMIS

Kaip jau buvo minėta, Įvaikinimo tarnybos tikslas - siekti, kad kuo daugiau be tėvų globos likusių vaikų būtų įvaikinti. Tačiau šis tikslas gali būti pasiektas tik glaudžiai bendradarbiaujant su savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnybomis, vaikų globos institucijomis ir kitomis kompetentingomis tarnybomis. Per pastaruosius trejus metus tarp Įvaikinimo tarnybos ir aukščiau išvardintų institucijų užsimezgė glaudus bendradarbiavimas. Tačiau Įvaikinimo tarnyba, siekdama, kad ir toliau ikiteisminis įvaikinimo procesas vyktų sklandžiai ir skaidriai, savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnybų kompetentingiems darbuotojams nuolat organizuoja mokymus ir seminarus. 2003 metais į juos kviečiami ir vaikų globos institucijų darbuotojai.

2003 metais Įvaikinimo tarnyba surengė aštuonis pasitarimus su savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnybų ir vaikų globos institucijų darbuotojais:

1. 2003 m. vasario 10 d. Vilniuje;
2. 2003 m. vasario 13 d. Šiauliuose;
3. 2003 m. vasario 14 d. Klaipėdoje;
4. 2003 m. vasario 20 d. Kaune;
5. 2003 m. vasario 21 d. Alytuje.

Šių susitikimų metu buvo aptarti 2002 metų veiklos rezultatai, galimų įvaikinti vaikų bei LR piliečių, norinčių įvaikinti vaiką, apskaitos bei teisės aktų, reglamentuojančių įvaikinimo procedūras, pasikeitimai. Buvo akcentuota, kad nėra glaudaus vaiko teisių apsaugos tarnybų ir vaikų globos institucijų bendradarbiavimo, tarnybos vangiai sprendžia vaikų globos institucijose augančių vaikų klausimus. Vaikų globos institucijų atstovai supažindino vaiko teisių apsaugos tarnybų darbuotojus su savo veiklos specifika ir taip pat pabrėžė, kad yra labai svarbu kiek įmanoma greičiau sutvarkyti vaikų statusą. Jie nurodė, kad sprendžiant klausimą dėl tolimesnio vaiko gyvenimo (grąžinant vaiką biologiniams tėvams, steigiant globą šeimoje), vaiko teisių apsaugos darbuotojai dažniausiai neatsižvelgia į kūdikių namų specialistų rekomendacijas, kuriose nurodoma, kas konkrečiam vaikui yra geriausia.

6. 2003 metų gruodžio 3 d. pasitarimas Vilniuje;
7. 2003 m. gruodžio 4 d. Kaune;
8. 2003 m. gruodžio 5 d. Klaipėdoje.

Vilniuje vykusiame susitikime dalyvavo Vilniaus m. 3 apylinkės teismo teisėja, kuri apžvelgė bylų dėl vaikų atskyrimo nuo tėvų, tėvų valdžios apribojimo, globos nustatymo ir įvaikinimo nagrinėjimo ypatumus, vaiko teisių apsaugos tarnybų vaidmenį jose, šeimos teisinius santykius reglamentuojančių įstatymų taikymo praktikoje problemas.

Šių susitikimų metu buvo aptarti 2003 metų veiklos rezultatai bei problemos, kylančios organizuojant ikiteisminę įvaikinimo procedūrą.

2003 m. spalio 10 d. Įvaikinimo tarnyba surengė tarptautinę konferenciją „Įvaikinimas - mitas ir tikrovė“. Šios konferencijos metu įvaikintieji, įvaikinusieji bei įvaikinimo specialistai viešai iškėlė ir aptarė tai, apie ką mūsų visuomenė kalba nemažai ir garsiai, bet ne itin palankiai ir neretai perdėtai. Buvo apžvelgti psichologiniai, medicininiai ir teisiniai įvaikinimo aspektai. Taip pat įvaikinimo patirtimi pasidalino specialistai iš Prancūzijos ir Švedijos.

Į konferenciją buvo pakviesti teisėjai, vaiko teisių apsaugos, vaikų globos institucijų specialistai, šeimos gydytojai, žurnalistai, studentai.

Šios konferencijos tikslas - paneigti mitą apie įvaikinimą kaip sunkų ir sudėtingą bei varginantį procesą, padėti norinčioms įvaikinti Lietuvos šeimoms atsikratyti bereikalingų baimių, paskatinti ir padrašinti abejojančias bevaikes poras ryžtis įsivaikinti.

Įžanginį žodį tarė Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Šeimos vaikų ir jaunimo departamento direktorius Steponas Kulbauskas. Jis akcentavo, kad šeima beglobiui vaikui yra svarbiausia, kad yra siekiama visą įvaikinimo procesą sureguliuoti taip, kad jis vyktų sklandžiai ir efektyviai. Pranešimą „Bevaikystė ir itėvystė remiantis Soreno Kieregaardso filosofija“ skaitė humanitarinių mokslų daktarė Asta Gustaitienė. Kauno m. savivaldybės VTAT – os vedėja B. Valmienė apžvelgė pastarųjų metų tendencijas įvaikinimo srityje.

Teisinius reikalavimus, organizuojant įvaikinimo procesą, apžvelgė ir juos pakomentavo Vilniaus apygardos teismo civilinių bylų skyriaus pirmininkas K. Ramelis. Prancūzijos Val d'Oise departamento globos ir įvaikinimo tarnybos vadovė P. Gaube kalbėjo apie įvaikinimo raidą Prancūzijoje, tėvių rengimo ir įvaikinamo vaiko parinkimo procedūrą. Prancūzijos įvaikinimo asociacijos „Les Enfants de L'Esperance“ prezidentė A.M. Toigo apžvelgė tarptautinio įvaikinimo procedūras Prancūzijoje bei išdėstė savo mintis apie vaiko padėtį tarp dviejų kultūrų, įvaikinusios šeimos vietą Prancūzijos visuomenėje. Švedijos akredituotos tarnybos „Vaikai virš visko – įvaikinimas“ valdybos pirmininkė G. Almgren apžvelgė įvaikinimo raidą Švedijoje ir asociacijos vaidmenį tarptautinio įvaikinimo procese.

Buvo išleista konferencijos informacinė knygelė, plakatai, išdalinta papildoma metodinė medžiaga (biomedicinos m. dr. G. Raslavičienės straipsnis „Tėvų globos netekimas (svarbiausių tarpusavio socialinių ryšių bei santykių pažeidimas) neigiamai veikia vaiko pažintinį vystymąsį ir jo emocinę - socialinę sveikatą“).

Kaip jau buvo minėta, vienas iš įvaikinimo tarnybos tikslų - palaikyti glaudžius ryšius ne tik su savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnybų darbuotojais, bet ir su vaikų globos institucijų darbuotojais. Todėl 2003 metais įvaikinimo tarnybos darbuotojai lankėsi Kauno vaiko raidos klinikoje „Lopšelis“, Klaipėdos, Šiaulių, Vilniaus, Alytaus apskričių sutrikusio vystymosi kūdikių namuose. Šių vizitų metu buvo aptartos ikiteisminio įvaikinimo organizavimo problemos, duomenų pateikimo apie galimus įvaikinti vaikus svarba.

Sklandžiai vykstantis ikiteisminio įvaikinimo procesas patvirtina, kad bendradarbiavimas tarp įvaikinimo tarnybos, savivaldybių vaiko teisių apsaugos tarnybos ir vaikų globos institucijų stiprėja, visais atvejais siekiama rasti ir priimti tokį sprendimą, kuris geriausiai atitiktų konkretaus vaiko interesus ir teises.

VI. BENDRADARBIAVIMAS SU UŽSIENIO VALSTYBIŲ ĮVAIKINIMO INSTITUCIJOMIS

Įvaikinimo tarnyba yra atsakinga už ikiteisminio įvaikinimo užsienio piliečiams organizavimą ir vykdo jai Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos deleguotas centrinės valdžios institucijos funkcijas, numatytas Hagos konvencijoje. Įvaikinimo tarnyba, siekianti užtikrinti sklandų ir skaidrų ikiteisminių įvaikinimo procedūrų užsienio piliečiams vykdymą, glaudžiai bendradarbiauja su užsienio valstybių kompetentingomis institucijomis. Sudaryti dvišaliai bendradarbiavimo susitarimai su užsienio valstybių centrinėmis ir akredituotomis tarnybomis. 2003 metais buvo pasirašyti 3 tokio pobūdžio susitarimai su:

1. Italijos akredituota institucija „*La primogenita Interantional Adoption*“ (2003-02-17);
2. Italijos akredituota institucija „*Associazione volontari per il servizio internazionali*“ (2003-03-17);
3. Ispanijos akredituota institucija „*Familia Universal*“ (2003-11-06).

Šiuose susitarimuose numatomos ne tik abiejų institucijų teisės ir pareigos, bet ir nustatoma užsienio valstybių akredituotoms institucijoms pareiga teikti grįžtamąją informaciją apie jų atstovaujамų šeimų įvaikintus iš Lietuvos vaikus.

Taip pat Įvaikinimo tarnyboje nuolat lankėsi užsienio valstybių kompetentingų institucijų, su kuriomis bendradarbiaujama, atstovai. Tarnyboje viešėjo JAV, Italijos, Ispanijos, Prancūzijos, Australijos institucijų atstovai. Šių vizitų metu buvo aptarti ikiteisminio įvaikinimo procedūrų organizavimo ypatumai, Lietuvos Respublikos teisės aktų pasikeitimai bei kiti su tuo susiję klausimai.

2003 m. kovo 23-27 dienomis Įvaikinimo tarnybos atstovės lankėsi Vokietijoje, kur susitiko su Vokietijos akredituotos įvaikinimo institucijos „Sozialdienst katolischer Frauen Zentrale“ darbuotojais, atsakingais už įvaikinimo procedūrų organizavimą. Susitikimo metu buvo aptartos tolimesnio bendradarbiavimo galimybės, susipažinta su Vokietijos įvaikinimo ir globos sistema, būsimų tėvių pasirengimo įvaikinti patikrinimo tvarka, įvaikinimo institucijų akreditacijos tvarka ir reikalavimais.

2003 m. gegužės 24-30 dienomis Įvaikinimo tarnybos atstovė dalyvavo tarptautinės Socialinės paslaugų organizacijos Graikijoje rengtame seminare „*Vaikai pabėgėliai*“, susitiko su minėtos institucijos atstovais. Įvaikinimo tarnybai buvo suteikta galimybė pasijungti į bendrą internetinį Tarptautinių socialinių paslaugų tinklą, kuriame nemokamai suteikiama įvairi informacinio pobūdžio medžiaga, susijusi su vaiko teisių apsauga.

2003 m. lapkričio 11-14 dienomis Įvaikinimo tarnybos atstovės dalyvavo mokslinėje praktinėje konferencijoje „*Įvaikinimas – prioritėtinė likusių be tėvų globos vaikų perkėlimo forma*“, vykusioje Minske. Renginio metu buvo aptarti įvaikinimo, vaiko teisių apsaugos ir jo adaptacijos tėvių šeimoje klausimai Baltarusijoje.

2003 m. lapkričio 12-15 dienomis Įvaikinimo tarnybos atstovės dalyvavo Florencijoje (Italijoje) Nepilnamečių instituto organizuotoje konferencijoje „*Įvaikintų nepilnamečių integracija mokyklose*“. Šioje konferencijoje buvo aptartos problemos, su kuriomis susiduria vaiką įvaikinusi šeima ir mokyklos, kuriose šie vaikai pradeda mokytis.

2003 m. lapkričio 15-23 dienomis Įvaikinimo tarnybos atstovė lankėsi Kanadoje, kur susitiko su Kvebeko sveikatos ir socialinės apsaugos ministerijos Tarptautinio įvaikinimo

sekretoriato atstovais. Šio susitikimo metu susipažinta su Kvebeko įvaikinimo organizavimo sistema, aptartos tolimesnio bendradarbiavimo galimybės, Tarptautinio įvaikinimo organizavimo klausimai. Susipažinus su Kvebeke vykdoma būsimų įtėvių ruošimo programa bei socialinių paslaugų po įvaikinimo teikimo sistema, buvo paruoštas bendras projektas, kurio tikslas apmokyti 12 Lietuvos socialinių darbuotojų, kurie galėtų organizuoti būsimų įtėvių mokymus Lietuvoje bei teikti jiems pagalbą po įvaikinimo. Šią programą numatoma įgyvendinti iki 2004 metų gegužės 31 d.

2003 m. gruodžio 18 – 20 dienomis Įvaikinimo tarnybos atstovės lankėsi *Rygoje*, kur susitiko su Vaiko ir šeimos reikalų ministerijos sekretoriato Vaiko teisių apsaugos departamento Įvaikinimo skyriaus darbuotojais. Šio susitikimo metu buvo aptartos Hagos konvencijos nuostatų taikymo Lietuvoje ir Latvijoje, problemos, kylančios organizuojant nacionalinį ir tarptautinį įvaikinimą, bendros Lietuvos, Latvijos, Estijos specialistų konferencijos įvaikinimo klausimais organizavimo galimybės.

VII. KITA VEIKLA

2003 m. liepos – spalio mėnesiais užsieniečiams, įvaikinusiems vaikus iš Lietuvos 1995–2000 m., buvo išsiųsti **389** laišakai su atitinkamomis anketomis. Į juos atsakė **88** užsienio piliečių šeimos, **71** laiškas sugrįžo atgal, neatsakyta į **230** laiškų.

Grįžtamoji informacija gauta iš **11** šalių. Tarnyba gavo **47** laiškus iš *JAV*, **14** – iš *Prancūzijos*, **6** – iš *Izraelio*, po **5** – iš *Lenkijos bei Švedijos*, po **3** – iš *Italijos ir Vokietijos*, po **1** – iš *Kanados, Belgijos, Didžiosios Britanijos (Škotijos) ir Danijos*. Išskyrus tris trumpus atsakymus, visos įvaikinusios šeimos išsamiai užpildė jiems pateiktas anketas.

Užpildytos ir atsiųstos anketos arba keletas tik trumpų laiškų pateikia informaciją apie **115** įvaikintų iš Lietuvos vaikų. Apie **1995** metais įvaikintus vaikus gautos **2** anketos, atitinkamai **1996** metais – **13** anketų, **1997** metais – **25** anketos, **1998** metais – **26** anketos, **1999** metais – **19** anketų, **2000** metais – **5** anketos. **21** šeima aprašo kelis įvaikintus vaikus. Tarp atsiuntusiųjų grįžtamąją informaciją yra šeimų, įvaikusių ir po **2, 3 ar 4** vaikus. Taip pat gauta grįžtamoji informacija ir apie **3** vaikus, įvaikintus **2001** metais, **1** vaiką, įvaikintą **2002** metais ir dar **1** vaiką, įvaikintą **2003** metais, nes jie yra 1995–2000 metais įvaikintų iš Lietuvos vaikų biologinės seserys, broliai arba šie vaikai prieš įvaikinimą buvo visai svetimi.

Įvaikinti vaikai ir įtėviai pakankamai greitai ir gerai prisitaikė vieni prie kitų. Iš esmės visos šeimos laimingos, įveiktos nelengvos vaikų sveikatos ir elgesio problemos. Šeimos atsiuntė daug nuotraukų, vaikų piešinių, keletą vaizdajuosčių, kompaktinių diskų, ataskaitų apie vaikų mokymąsi.

Pasitaikė tik vienas atvejis, kai vaikas (įvaikintas Prancūzijos piliečių) nepritapo naujoje aplinkoje, neatsirado abipusio ryšio, nepaisant tėvių pastangų, kantrybės ir supratimo, specialistų pagalbos. Dvi šeimos truputį nepasitikėdamos ir bijodamos, kad, jų nuomone, pateikiama informacija gali būti panaudota kitiems tikslams, tik trumpai parašė apie įvaikintus vaikus.

Tarnyba nuolat ir periodiškai gauna grįžtamąją informaciją apie įvaikintus užsienio piliečių šeimų vaikus iš šeimoms atstovaujančių užsienio kompetentingų įvaikinimo institucijų. Taip pat rašo laiškus bei siunčia nuotraukas ir patys tėviai, vaikai. Tarnybos specialistai padeda surasti įvaikintų vaikų biologinių tėvų, seserų ar brolių adresus, jei to pageidauja įvaikinusios šeimos. Taip pat tarpininkaujama, pateikiant grįžtamąją informaciją apie užsienio piliečiams įvaikintą vaiką jo biologiniams tėvams.

2003 metų liepos mėnesį buvo parengtas ir perduotas SADM derinti įvaikintojų pasirengimo įvaikinti vaiką patikrinimo tvarkos projektas. Taip pat baigiamas rengti socialinių darbuotojų atestavimo tvarkos ir užsienio valstybių akredituotų įvaikinimo institucijų įgaliojimo veikti Lietuvoje įvaikinimo srityje suteikimo tvarkos projektai.

Įvaikinimo tarnybos užsakymu, siekiant suaktyvinti įvaikinimo procesą, buvo sukurtas socialinės reklamos vaizdo klipas, kuris buvo transliuojamas per TV3 ir TV4 televizijas nemokamai.

Pakartotinai išleisti informacinio pobūdžio lankstinukai anglų kalba.

Nuolat atnaujinama informacija Įvaikinimo tarnybos internetiniame puslapyje (www.ivaikimas.lt).

Kaip jau buvo minėta, siekdama populiarinti įvaikinimo idėją, Įvaikinimo tarnyba noriai bendradarbiauja su žiniasklaida. 2003 m. pasirodė straipsniai apie įvaikinimą šiuose leidiniuose: „Lietuvos rytas“ („Stilius“), „Lietuvos žinios“, „Akistata“, „Kauno diena“, „Vakarų ekspresas“, „Klaipėda“, „Cosmopolitan“. „Delfi“, „Salos“, „Tako“ svetainių lankytojai diskutavo apie tai, kodėl daugiausiai vaikų naujuosius tėvus suranda užsienyje, kodėl lietuviai nedrąsiai nori įvaikinti svetimą mažylį, ką vaikui ir tėviams reiškia įvaikinimas.

Apie įvaikinimą buvo kalbėta LTV laidos „Labas rytas“ metu, siužetai įvaikinimo tematika rodyti LNK laidose „Srovės“, „Pavojinga zona“, TV3 laidoje „Moterų laimė“. Įvaikinimo temai savo eterio laiko skyrė ir Lietuvos radijas („Mažoji studija“), M-1, Žinių radijas.

Be teigiamų įvaikinimo pavyzdžių vis dar pasirodo vienas kitas straipsnis ar reportažas, kur kalbama apie neva išnykusius užsienyje, parduotus ar pavogtus beglobius vaikus. Susiformavęs mitas apie vaikų pardavimą į užsienį dar galutinai neišnykęs.

VIII. BENDRA VEIKLA

2003 m. sausio mėn. Įvaikinimo tarnyboje iš **10,5** etato buvo užimti **5,5** etatai. 2003 m. nuo sausio iki rugpjūčio mėnesio konkurso būdu buvo priimti trys nauji darbuotojai. Šiuo metu yra užimti **8,5** etato.

2003 m. liepos mėn. Įvaikinimo tarnybai perduotos laikinai neatlygintinai valdyti ir naudotis patikėjimo teise papildomos patalpos. Atliktas šių patalpų remontas ir įrengtos trys naujos darbo vietos.

2003 metais buvo parengtos ir patvirtintos šios taisyklės:

1. Dėl tarnybinio lengvojo automobilio naudojimo;
2. 2003 m. kovo mėn., vadovaujantis Lietuvos Respublikos Viešųjų pirkimų įstatymo (Žin.,2002, Nr.118-5296) 99 straipsniu, parengtos ir patvirtintos Prekių, paslaugų ir darbų viešųjų pirkimų, taikant įprastą komercinę praktiką, taisyklės bei paskirtas pirkimų organizatorius ir sudaryta viešųjų pirkimų komisija;
3. 2003 m. liepos mėn., vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. balandžio 14 d. nutarimo Nr. 470 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymo įgyvendinimo ir Vidaus audito tarnybos pavyzdinių nuostatų patvirtinimo“ (Žin., 2003 , Nr.37-1612) 4.2 punktu, patvirtintos Finansų kontrolės taisyklės.

IX. IŠVADOS

Apibendrinant Įvaikinimo tarnybos veiklą 2003 metais galima teigti, kad tarnyba atsakingai siekė užsibrėžto tikslo – kuo didesniam skaičiui vaikų surasti šeimas. Tai liudija, kad 2003 metais iš viso buvo įvaikintas **221** vaikas. Iš jų - **165** beglobiai vaikai ir **56** vaikai vieno iš sutuoktinių. Lietuvos Respublikos piliečiams buvo įvaikintas **61** be tėvų globos likęs vaikas, užsienio piliečiams - **104** vaikai. 2002 metais iš viso buvo įvaikinti **147** be tėvų globos likę vaikai. Lietuvos Respublikos piliečiams buvo įvaikinti **75** be tėvų globos likę vaikai, užsienio valstybių piliečiams - **72** beglobiai vaikai. 2001 metais iš viso buvo įvaikinti iš viso **99** be tėvų globos likę vaikai. Lietuvos Respublikos piliečiai įvaikino **56** vaikus, užsienio piliečiai – **43** vaikus. Taigi lyginant 2001-2003 metų duomenis, galima teigti, kad įvaikinimo procesas tapo gerokai aktyvesnis. Tai lėmė pastovus, sistemingas ir efektyvus ikiteisminės procedūros organizavimas.

2003 metais Įvaikinimo tarnybos vykdoma veikla buvo daug platesnė, lyginant su ankstesniais metais. Siekiant tobulinti ir gerinti ikiteisminio įvaikinimo procesą, Įvaikinimo tarnyba dalyvavo ruošiant teisės aktų projektus, siekė gerinti ir stiprinti tarpinstitucinius ryšius su kitomis kompetentingomis tarnybomis, glaudžiai bendradarbiavo su užsienio institucijomis. Taip pat tarnyba viešai populiarino įvaikinimą per žiniasklaidą, suorganizavo konferenciją. Ši veikla sąlygojo laipsnišką besikreipiančių dėl įvaikinimo lietuvių šeimų skaičiaus augimą.